

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Pedagogická fakulta

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2013

Kateřina Vaňátková

Univerzita Karlova v Praze

Pedagogická fakulta

Katedra hudební výchovy

**Hudebně tvořivé činnosti ve školním vzdělávacím
programu mateřské školy**

**Musical Creative Activities in the Nursery Educational
Programme**

Vedoucí bakalářské práce: doc. PaedDr. Miloš Kodejška, CSc.

Autor bakalářské práce: Kateřina Vaňátková

Studijní obor: Učitelství pro mateřské školy

Forma studia: prezenční

Bakalářská práce dokončena: květen 2012, Praha

Anotace:

Hudební tvořivost u dětí v předškolním věku v kontextu s rozvojem dalších hudebních schopností. Projekty v mateřské škole a pedagogická reforma. Charakteristika zvoleného hudebně integrativního projektu. Experimentální ověření vlastního hudebně-výchovného projektu. Vyhodnocení projektu a metodické náměty do praxe.

Klíčová slova:

Hudební tvořivost. Předškolní věk. Mateřská škola. Hudba. Hudebnost. Hudební činnosti. Pedagogická tvořivost. Hudební činnosti. Projekt. Integrace.

Annotation:

Musical creativity of children in pre-school age in the context with development of their musical abilities. Projects in kindergartens and the pedagogical reform. Characteristics of a chosen musical-integrative project. Experimental verification of the author's musical-educational project. Evaluation of the project and methodical themes for practice.

Key words:

Musical creativity. Pre-school age. Nursery school. Music. Musical appreciation. Musical activity. Pedagogical creativity. Musical activity. Project. Integration.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma Hudebně tvořivé činnosti ve školním vzdělávacím programu mateřské školy vypracovala pod vedením doc. PaedDr. Miloše Kodejšky, CSc. samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále prohlašuji, že tato bakalářská práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Souhlasím s trvalým uložením práce v databázi Theses.

V Praze dne .....

Podpis: .....

Poděkování

Děkuji doc. PaedDr. Miloši Kodejškovi, CSc. za odborné vedení, metodickou pomoc, podporu, důvěru, porozumění a cenné rady, které mi poskytl během zpracování mé bakalářské práce. Děkuji také paní Aleně Vilímkové, učitelce v jihlavské mateřské škole, za poskytnutí času a prostoru pro realizaci praktické části bakalářské práce.

Mé zvláštní poděkování patří i rodině a všem mým blízkým za jejich trpělivost, pochopení a obrovskou pomoc po celou dobu mého dosavadního studia.

Obsah

ÚVOD.....	6
1 HUDEBNÍ TVOŘIVOST U DĚTÍ V PŘEDŠKOLNÍM VĚKU V KONTEXTU S ROZVOJEM DALŠÍCH HUDEBNÍCH SCHOPNOSTÍ.....	8
1.1 CHARAKTERISTIKA DÍTĚTE PŘEDŠKOLNÍHO VĚKU Z HLEDISKA HUDEBNOSTI	8
1.1.1 <i>Hudební schopnosti</i>	12
1.1.1.1 Hudebně sluchové schopnosti	12
1.1.1.1.1 Citlivost pro hlasitost	12
1.1.1.1.2 Citlivost pro barvu tónů	13
1.1.1.1.3 Citlivost pro rozlišování výšky tónů	13
1.1.1.2 Schopnosti auditivně motorické	13
1.1.1.3 Rytmické cítění	14
1.1.1.4 Tonální cítění	14
1.1.1.5 Emocionální reakce na hudbu	15
1.1.1.6 Hudební paměť.....	15
1.1.1.7 Hudební představivost.....	16
1.2 HUDEBNÍ TVOŘIVOST	17
1.2.1 <i>Hudební tvořivost dětí v předškolním věku</i>	18
1.2.2 <i>Rysy hudebně tvořivého myšlení</i>	19
1.2.3 <i>Jak podpořit rozvoj dětské hudební tvořivosti?</i>	20
1.2.4 <i>Pedagogická tvořivost</i>	21
1.3 HUDEBNÍ ČINNOSTI	22
2 VÝZNAM HUDEBNÍ VÝCHOVY V PROJEKTECH MŠ A PEDAGOGICKÁ REFORMA.....	25
3 CHARAKTERISTIKA HUDEBNĚ INTEGRATIVNÍHO PROJEKTU	27
3.1 NÁROKY UČITELE PŘI PROJEKTOVÉM VYUČOVÁNÍ	27
3.2 PŘEDNOSTI PROJEKTOVÉHO VYUČOVÁNÍ	28
3.3 INTEGRACE.....	28
4 EXPERIMENTÁLNÍ OVĚŘOVÁNÍ VLASTNÍ KONCEPCE HUDEBNĚ INTEGRATIVNÍHO PROJEKTU	30
4.1 PŘEDMĚT, CÍLE VÝZKUMU A JEHO HYPOTÉZY	30
4.2 METODY VÝZKUMU A JEHO ORGANIZACE	30
4.2.1 <i>Experiment</i>	31
4.2.2 <i>Situační pozorování</i>	31
4.2.3 <i>Rozhovor</i>	31
4.2.4 <i>Organizace výzkumu</i>	32
4.3 AUTORSKÝ PROJEKT.....	33

4.3.1	<i>Autorská pohádka</i>	34
4.3.2	<i>První etapa</i>	38
4.3.3	<i>Druhá etapa</i>	41
4.3.4	<i>Třetí etapa</i>	44
4.3.5	<i>Čtvrtá etapa</i>	47
4.3.6	<i>Pátá etapa</i>	53
5	VYHODNOCENÍ PROJEKTU A METODICKÉ NÁMĚTY DO PRAXE.....	56
5.1	VYHODNOCENÍ EXPERIMENTU	56
5.2	VYHODNOCENÍ ROZHOVORU	60
5.3	VYHODNOCENÍ PRACOVNÍCH HYPOTÉZ	63
5.3.1	<i>Metodické náměty do praxe</i>	64
ZÁVĚR	.....	67
BIBLIOGRAFIE	.....	68
PŘÍLOHY	.....	70

Úvod

“Hudba je sladká, líbezná mluva, každému srdci srozumitelná. Pro city, pro něž by v žádné řeči slov se nenašlo, ona má výraz, v ní každý najde ohlasu.“ (Božena Němcová). Významná spisovatelka ve své myšlence zdůrazňuje, že my, všichni lidé, máme v srdci místo pro hudbu, hudba v duši člověka vyvolává city, a proto jde každý jedinec jakoukoli vlastní cestou hudbě naproti.

City a prožitky z hudby projevují již děti v předškolním věku. Děti se mohou naplno citově projevat při poslechu hudby za předpokladu, že jim je dopřán volný čas pro jejich vyjádření, dostatečný prostor pro tvořivost. Právě kreativita v oblasti hudby, jež by měla být dopřána každému dítěti, je stále otevřenou záležitostí a vědecko-výzkumným problémem. Autorů, zabývajících se touto problematikou, není mnoho. Kladné a správné ale je, že si kreativita v hudební oblasti vydobyla své nenahraditelné místo v mateřské škole. To je pro naši společnost velkou výhodou, protože tvořivost v oblasti hudby dětem přináší sebeuplatnění, bezprostřednost, uspokojení, rozvíjí dětskou paměť, představivost, myšlení, hudební vnímání, fantazii, estetické cítění, je charakteristická spontaneitou a možností vyjádření vlastní myšlenky. My, učitelky mateřských škol, bychom měly výše zmíněné přínosy hudební tvořivosti podporovat a být i samy tvořivé.

K výběru tématu mé bakalářské práce mě přimělo několik důvodů. Především jsem učila tři roky malé děti hře na klavír v Domě dětí a mládeže ve Znojmě i v Jihlavě. Nyní pátým rokem učím soukromě hru na klavír a poslední rok vyučuji i hodinu flétny. Mou druhou silnou stránkou je zpěv, jemuž jsem se věnovala při studiu na střední pedagogické škole. Zastávala jsem zde i funkci předsedkyně pěveckého sboru a její činnost mě naplňovala. Při studiu na Univerzitě Karlově jsem pak zpívala jeden rok v pedagogickém fakultním sboru. Ráda pracuji s dětmi v oblasti hudby, přináší mi uspokojení předávat jim své hudební zkušenosti a nové nápady.

V mé bakalářské práci se nejvíce věnuji hudebně tvořivým činnostem. Dávám dětem prostor vyjádřit se a tvořivě se projevit ve všech hudebních činnostech (poslechových, pěveckých, instrumentálních i hudebně pohybových). Při těchto tvořivých činnostech děti uplatňují i své hudební schopnosti.

K realizaci praktické části bakalářské práce jsem si vybrala mateřskou školu v Jihlavě především z důvodu, že jsem v této mateřské škole vykonávala 2x souvislou 14ti denní pedagogickou praxi v rámci studia na Střední pedagogické škole ve Znojmě a Pedagogické fakultě při UK. Prostředí mateřské školy, její klima a jednotlivé třídy jsem měla možnost vícekrát poznat, vždy jsem v této mateřské škole byla spokojena jak s atmosférou, tak i s přístupem tamních učitelek. Bývalé poznání této mateřské školy a mnoho kladných zážitků z praxe je pro mě značným pozitivem pro realizaci mého výzkumu.

Z hlediska obsahu mé práce jsem respektovala jak Rámcově vzdělávací program předškolního vzdělávání, tak Školní a Třídní vzdělávací program mateřské školy, ve které jsem svou praktickou část bakalářské práce realizovala.

V teoretické části se zaměřuji na oblasti týkající se hudebnosti dětí předškolního věku, hudebních schopností, především se zajímám o tvořivost v různých hudebních činnostech. Zmiňuji se také o hudebně-integrovaném projektu a neopomím důležitou pedagogickou tvořivost.

Praktickou část tvoří autorský integrativní, hudebně-dramatický projekt formou pohádky, jenž klade důraz na hudebně tvořivé činnosti. Tyto dominantní činnosti se prolínají s činnostmi pohybovými, výtvarnými, propojují se s dramatizací a esteticko výchovnými činnostmi. Ve výzkumné části sleduji tvořivost dětí v hudebních činnostech nejprve v běžné vyučovací jednotce, poté dětské tvořivé projevy zkoumám v ději dramatizované pohádky.

Mým cílem v bakalářské práci není pouze sledovat tvořivost dětí během realizace hudebně integrativního projektu a obšťastnit děti hudbou, ale také mám zájem seznámit budoucí i nynější učitelky s novými nápady a metodami, které můj vlastní projekt přináší.

1 Hudební tvořivost u dětí v předškolním věku v kontextu s rozvojem dalších hudebních schopností

Hudební tvořivost můžeme s dětmi v mateřské škole využít ve všech hudebních činnostech. Děti v předškolním věku rády tvoří a vyjadřují své originální nápady v oblasti hudby. Významnou roli pro hudební kreativitu hrají hudební schopnosti jedince, které jsou u každého dítěte individuální. Hudební tvořivost v předškolním věku není ovlivněna pouze těmito schopnostmi, ale záleží i na hudebních podnětech v rodině, přístupu učitelky k hudbě v mateřské škole, motivaci, dostatečném zařazování tvořivých postupů a volného prostoru pro vyjádření dětí. V této kapitole budu věnovat pozornost předškolním dětem po stránce jejich hudebnosti, tvořivosti v hudebních činnostech a vlivům, které mají podíl na hudební tvořivosti dětí v mateřské škole.

1.1 Charakteristika dítěte předškolního věku z hlediska hudebnosti

Předškolní věk je vedle mladšího školního věku nejdynamičtějším obdobím v hudebním vývoji jedince. Hudebnost dítěte se může zhruba rýsovat již v prenatálním období, když si matka zpívá nebo poslouchá často hudbu, která jí přináší příjemné pocity. Příjemnou hudbu vnímá i plod. Rozvoj hudebnosti pak ovlivňují i vnější vlivy, prostředí a výchova a různá masmédia. Největší vliv má na dítě rodina a první hudební projevy dítěte, především zpěv, může zajistit nejlépe matka. Dítě v předškolním období má pro aktivní kontakty s hudbou tělesné i duševní předpoklady. Aby se tyto předpoklady rozvíjely, měla by mu mateřská škola i rodina poskytnout dostatek přiměřených hudebních podnětů.

Otázkami hudebnosti člověka se zabývali autoři ve svých psychologických dílech již před více než sto lety. V dnešní době je už však shromážděno na téma hudebnost mnoho vzácných materiálů, ale přesto nebyla dosud přesná definice tohoto pojmu stanovena.¹

---

¹ HOLAS, M. *Úvod do psychologie hudby: Hudební diagnostika*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1990.

František Sedlák² definuje pojem hudebnost ve svém díle takto: „Pojem hudebnost zahrnuje složité vztahy lidské psychiky k hudebnímu umění: hudební vnímání a prožívání a mnohotvárnou hudební aktivitu, založenou na hudebních schopnostech, potřebách a zájmech“. V tomto samém díle Sedlák³ i uvádí: „Hudebnost chápeme jako psychologickou kategorii, umožňující adekvátní hudební aktivitu a mnohotvárné vztahy člověka k hudbě. Je integrací základních hudebních schopností, umožňující hudební činnosti. Projevuje se též v hudebních sklonech, zájmech a potřebách. Jejím neopomenutelným rysem je emocionální a estetická citlivost k hudbě a jejím výstavbovým prvkům a chápání hudebního obsahu.“ Tvrdí, že nehudební děti neexistují. Výjimkou mohou být pouze jedinci s opožděným psychickým nebo tělesným vývojem, dále jedinci s poruchou a funkcí sluchového orgánu.⁴

I podle mého názoru neexistuje nehudební dítě. Každé dítě má rozvinuté hudební schopnosti, každá osobnost má v duši místo pro hudebnost.

V předškolním věku se rozvíjí sluchový analyzátor, na jehož základě se u dětí utvářejí základní pěvecké dovednosti a dítě začíná soustředěněji poslouchat a chápat hudbu (instrumentální i vokální).⁵ U dětí roste kvalita pro vnímání výšky, síly, délky a barvy tónu. Děti vyjadřují individuálně pocity z poslechu hudby. Také se utváří hlasový orgán, zvyšuje se kapacita plic, roste hlasivkové svalstvo, tvoření tónů se automatizuje, dotváří se koordinace hlasového a sluchového orgánu a tím se upevňují pěvecké dovednosti. Hlasový rozsah dětí v předškolním věku je velice individuální. Je podmíněn kvalitou vlohového základu, podnětného hudebního prostředí a cvikem v rodině a mateřské škole.⁶ Průměrný hlasový rozsah dívek i chlapců v předškolním věku se nejčastěji pohybuje mezi tóny d1-a1. Je tedy nejvhodnější s dětmi zpívat písně v tónině Es-dur či D-dur v rozsahu kvinty, kvarty, možno i sexty. Hlas dětí je ještě lehký a slabý. Je důležité dodržovat i hygienické zásady. V tomto období se také začínají rozvíjet předpoklady pro hru na hudební nástroje. Rozvíjí se tělesná motorika, rostou kosti v končetinách a tím jsou dány i základy pro hru na

---

² SEDLÁK, F. *Úvod do psychologie hudby*. Vyd. 1. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1981, s. 51.

³ SEDLÁK, F. *Úvod do psychologie hudby*. Vyd. 1. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1981, s. 64.

⁴ SEDLÁK, F. *Úvod do psychologie hudby*. Vyd. 1. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1981.

⁵ SEDLÁK, F. *Psychologie hudebních schopností a dovedností*. 1. vyd. Praha: Supraphon, 1989.

⁶ KODEJŠKA, M., VÁŇOVÁ, H. *Hudební výchova dětí předškolního věku: Hudební schopnosti*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1989.

jednoduché dětské nástroje. Rozvíjející se představivost a fantazie obohacují dětské hudební nápady a improvizace o nové prvky. Rozvoj motorického analyzátoru zlepšuje koordinaci tělesných pohybů s charakterem hudby.⁷ V tomto období probíhá i rozvoj hudebně tvořivých schopností. Děti dokáží spontánně vytvořit text, melodii a reagovat na hudbu tvořivým pohybem.

Nejmladší děti v mateřské škole (3-4leté) dokáží rozeznat barvy tónu, zvuky z přírody, hlasy různých zvířat, rytmizovat říkadla doprovázená hrou na tělo nebo na rytmické hudební nástroje. Zpívají většinou v rozmezí tercie a kvarty. Se zpěvem se ještě stále učí koordinovat hru na bicí Orffovy nástroje a další své tělesné pohyby.⁸

Většina 4-5letých dětí dokáže rozpoznat rozdíl mezi fortem a pianem, rozeznají barvy tónů, tóny hluboké a vysoké, pomalou melodii od rychlé, mají schopnost transpozice, umí vnímat a postupně ztvárňovat pohyby na charakter hudby, dokáží na hudbu emočně reagovat, rozlišit nedoškálné tóny ve známé písni. Děti v tomto věku jsou schopny zpívat nejen v kolektivu, ale i sólově. Také se u těchto dětí začíná vyvíjet smysl pro třídobý takt. Zvládají „hru na tělo“, rytmizovat říkadlo a melodizovat říkadlo. Pouze některé děti v předškolním věku mají vrozený dar pro tonální cítění a rytmus. V hudebně pohybové výchově se seznamují s tanečními kroky a dalšími pohyby.⁹

Dítě ve věku 5 - 6ti let většinou zvládne rozlišit díla různého charakteru, rozliší sólový a sborový zpěv, sólovou instrumentální nebo orchestrální skladbu. Děti, které vyrůstají v hudebním prostředí, dokáží správně rytmicky a intonačně zpívat. Při dobrém pedagogickém vedení mohou hrát děti mimo rytmu i pulzaci, metrum, různá ostinata, přede hry, mezihry i dohry. Zvládají hru na Orffův melodický nástroj a v hudebně pohybové výchově využívají taneční prvky. Jedinec může v tomto věku začít i s pravidelnou výukou na nástroj.¹⁰

Předškolní věk je pro dítě velmi důležitou etapou, která mu dává velkou možnost se po hudební stránce rozvíjet a pokud dítěti budeme věnovat dostatek hudebních podnětů

---

⁷ SEDLÁK, F. *Psychologie hudebních schopností a dovedností*. 1. vyd. Praha: Supraphon, 1989.

⁸ KODEJŠKA, M. *Integrativní hudební výchova dítěte předškolního věku*. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2002.

⁹ Tamtéž.

¹⁰ Tamtéž.

a podporovat ho v jeho hudebních zájmech, bude pro něj hudba v životě potěšením a pokladem.

Kolem šestého roku lidského života je vývoj dítěte výrazným mezníkem po stránce biologické, psychologické a sociální. V psychickém vývoji dochází u dítěte ke strukturálním změnám, které se projevují následujícími psychickými znaky:

Konkretizmus - znamená, že dítě vidí každý předmět tak, jak je zvyklé ho vnímat. Myšlení dítěte je vázáno na konkrétní předměty.

Eidetizmus - způsobuje, že mezi zrakovou představou a původním vjemem není téměř rozdíl. Dítě obtížněji rozlišuje mezi subjektivními představami a objektivním světem. Svou představu považuje za skutečnost.

Prézentizmus - se vyznačuje tím, že dítě chápe svět v daném okamžiku a nemá žádný vztah k minulosti ani k budoucnosti.

Topizmus - znamená, že dítě nechápe prostorovou souvislost. Nemá odhad vzdálenosti (např. sahá po měsíci). Pro dítě existuje jen ten prostor, ve kterém žije a jedná. Pojem město, země, kontinent apod. je pro dítě nesrozumitelný. Je to znak, který je charakteristický pro věk mladšího a staršího batolete.

Egocentrizmus - je orientace na vlastní osobu, dítě si myslí, že vše existuje jen pro něj. Vyžaduje často pochvalu a je citlivé na tresty. Zpočátku je pro tyto děti těžké se dělit o hračky, jídlo či péči dospělého.

Zosobňující dynamizmus - je snaha dítěte oživit vše kolem sebe, ztotožnit se s hračkou, loutkou, postavami ve hře. Pokud děti vhodně motivujeme, můžeme s touto vlastností úspěšně využívat hudební hry, které pak rozvíjejí hudební schopnosti a fantazii.

Labilní chování - se projevuje častou změnou nálad dítěte. Často se střídá pláč a smích. Toto chování je charakteristické především pro útlý věk dítěte.

Synkretizmus - znamená, že dítě nedokáže detailně analyzovat vnímaný celek. Svět vnímá celkově a nerozčleněně. Jednotlivé umělecké prostředky nedokáže rozlišovat v čase a prostoru.

Antropomorfní myšlení – si u dětí vysvětlujeme tak, že přisuzují vnějšímu světu vlastnosti lidského chování. (např. „To je ta zlá stolička, která mě koplá do nohy.“)

1.1.1 Hudební schopnosti

Pro úspěchy v hudebnosti a všeobecný hudební vývoj je důležité rozvíjet i hudební schopnosti, které jsou důležitými předpoklady ke všem hudebním činnostem. František Sedlák¹¹ vnímá hudební schopnosti takto: „Hudební schopnosti považujeme za psychické struktury a vlastnosti jedince, které odpovídají požadavkům hudebních činností a zajišťují jejich značnou úspěšnost.“

Hudební schopnosti jsou podle mého názoru velkým základem pro hudební činnosti. (poslechové, pěvecké, instrumentální, hudebně pohybové). Do všech těchto činností se dítě v mateřské škole zapojuje a hudební schopnosti v nich uplatňuje. Díky hudebním schopnostem má dítě možnost hudbu vnímat a aktivně ji prožívat.

1.1.1.1 Hudebně sluchové schopnosti

V díle *Integrativní hudební výchova dítěte předškolního věku* Miloš Kodejška¹² uvádí: „Hudebně sluchové schopnosti umožňují dítěti vnímat a zpracovávat akustické vlastnosti hudby: tónovou intenzitu, trvání, soubor alikvotních tónů, frekvenci. Jde v podstatě o jejich odraz v psychice dítěte.“ V předškolním věku stále zraje sluchový analyzátor a utváří se tak citlivost pro hlasitost, délku, barvu a výšku tónu.¹³

1.1.1.1.1 Citlivost pro hlasitost

Citlivost pro hlasitost definuje Miloš Kodejška¹⁴ takto: „Citlivost pro hlasitost je schopnost, která vzniká na základě odrazu intenzity zvuků v psychice dítěte a umožňuje mu vnímat dynamické změny v hudbě. Zvuky s větší fyzikální intenzitou vyvolávají hlasitější odezvu a naopak.“ Citlivost pro hlasitost tónů se u dětí rozvíjí pomocí sluchových her a různých hudebních činností, které má učitelka pro děti v mateřské

---

¹¹ SEDLÁK, F. *Psychologie hudebních schopností a dovedností*. 1. vyd. Praha: Supraphon, 1989. s. 13.

¹² KODEJŠKA, M. *Integrativní hudební výchova dítěte předškolního věku*. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2002. s. 11.

¹³ Tamtéž.

¹⁴ KODEJŠKA, M. *Integrativní hudební výchova dítěte předškolního věku*. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2002. s. 12.

škole možnost připravit. Děti mohou rozlišovat silné a slabé zvuky. Ty mohou být jak hudební, tak nehudební.¹⁵

1.1.1.1.2 Citlivost pro barvu tónů

Schopnost rozlišovat barvu tónu se u dítěte vytváří v jeho raném věku. Citlivostí pro barvu tónů je dítěti umožněno vnímat již ve dvou měsících života vnímat hlas vlastní matky, ve třech měsících pak hlas otce a některého hudebního nástroje (např. flétny). Tato schopnost je především důležitá pro vnímání lidské řeči a její ovládnutí. Citlivost pro barvu tónů se v rodinném prostředí rozvíjí především s rozvojem lidské řeči a při docházce do mateřské školy se pak tato schopnost může u dětí rozvíjet prostřednictvím různých hudebních činností.¹⁶

1.1.1.1.3 Citlivost pro rozlišování výšky tónů

Miloš Kodejška¹⁷ definuje sluchovou schopnost takto: „Citlivost pro rozlišování výšky tónů je schopnost postihnout malé změny frekvence tónu. Citlivost ke změnám výšky je závislá na řadě faktorů, např. na frekvenci a umístění tónu v tónovém prostoru i intenzitě tónu. Je nezbytným předpokladem pro vnímání tónových postupů v melodii.“ K rozvoji této schopnosti přispívá podnětné hudební prostředí v rodině, dále pak různé opakující se sluchové, zrakové a motorické činnosti a situace, se kterými se dítě často v předškolním období setkává.

1.1.1.2 Schopnosti auditivně motorické

Rozvoj auditivně motorických schopností je u dětí důležitý pro koordinaci pěveckých, instrumentálních a hudebně pohybových činností. Při docházce do mateřské školy se u dítěte tyto schopnosti rozvíjejí a zkvalitňují se dále spolu s činnostmi poslechovými, pěveckými, instrumentálními i hudebně pohybovými. Pro auditivně motorické schopnosti je významný zrakový smysl, který napomáhá utváření představ za pomoci grafického názoru.¹⁸

---

¹⁵ KODEJŠKA, M. *Integrativní hudební výchova dítěte předškolního věku*. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2002.

¹⁶ Tamtéž.

¹⁷ KODEJŠKA, M. *Integrativní hudební výchova dítěte předškolního věku*. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2002. s. 14.

¹⁸ KODEJŠKA, M., VÁŇOVÁ, H. *Hudební výchova dětí předškolního věku: Hudební schopnosti*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1989.

1.1.1.3 Rytmičké cítění

Rytmičké cítění je v publikaci Miloše Kodejšky a Hany Váňové¹⁹ chápáno takto: „Rytmičké cítění je základní a fylogeneticky nejstarší hudební schopnost, která se rozvíjí z vrozeného pohybového instinktu a souvisí s psychomotorickými vlastnostmi dítěte.“ Do pojmu rytmus řadíme čtyři složky. Jsou to: pulz, metrum, tempo a časové členění tónů. V téže samé publikaci jsou tyto čtyři složky popsány.²⁰

- Pulz – je sled stále se opakujících rovnocenných hudebních impulzů shodně rozčleněných v čase.
- Metrum – je organizovaný rytmičkový pohyb založený na střídání se přízvukných a nepřízvukných dob.
- Tempo – je rychlost průběhu hudební interpretace.
- Rytmus – je střídání tónů různých délek v taktu.

Citlivost pro tempo je v předškolním věku spojena s jednoduchými pohybovými projevy (běh, pochod, poskok, taneční pohyby, tvořivé pohybové reakce na hudbu). Na kontrastní změnu tempa reagují děti v mateřské škole velice dobře.²¹

Citlivost pro rytmus můžeme u dětí rozvíjet od jejich raného věku, např. různými lidovými říkadly, písněmi za doprovodu jednoduchých pohybů. Za opory slovního rytmu dítě dokáže mnohem snadněji vyjádřit rytmus pohybově.²²

1.1.1.4 Tonální cítění

K rozvoji tonálního cítění přispívají všechny hudební činnosti. Nejčastěji je to pěvecký projev, jehož kvalitou můžeme rozvoj tonálního cítění zjišťovat. Značný vliv na vývoj tohoto cítění má kvalita hudebně sluchových schopností, především citlivost pro výšku tónu, dále frekvence opakování a hudební paměť. Durové a mollové cítění se může i nemusí vyvíjet u dětí paralelně. Podnětné hudební prostředí naplněné

---

¹⁹ KODEJŠKA, M., VÁŇOVÁ, H. *Hudební výchova dětí předškolního věku: Hudební schopnosti*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1989, s. 31.

²⁰ KODEJŠKA, M., VÁŇOVÁ, H. *Hudební výchova dětí předškolního věku: Hudební schopnosti*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1989.

²¹ Tamtéž.

²² Tamtéž.

durovými melodiemi s mollovými však paralelnímu rozvoji pro tóninu dur a moll napomáhá.²³

Tonální cítění u dětí můžeme prověřovat citlivostí pro rozlišování nedoškálných tónů a citlivostí pro zakončení a nezakončení melodie na tónice. Citlivost pro rozlišování nedoškálných tónů bychom měli na dětech zkoumat u písni, melodií, které jsou dětem dobře známé. Děti po vhodné motivaci a názorném objasnění úkolu mohou například rozlišovat, které tóny do známé písně nebo melodie nepatří. Schopnost rozlišit zakončení či nezakončení melodie na tónice má většina dětí před vstupem do ZŠ. Tuto schopnost je možné rozvíjet tak, že na známé písni děti určují, zda byla píseň na tónice ukončena či neukončena.²⁴

1.1.1.5 Emocionální reakce na hudbu

Emocionální reakce na hudbu podněcují u dětí pozornost, aktivitu, kreativitu, přinášejí nadšení, radost, uvolnění, psychoterapeutické účinky a posilují estetické cítění jedince. Jedinec může při vnímání hudby prožívat všelijaké pocity, různé nálady, rozvíjí se jeho fantazie a nechybí ani účast myšlenkových operací. Každé dítě reaguje na hudební podněty jinak a bezprostředně.

1.1.1.6 Hudební paměť

Hudební paměť je základní hudební schopností, která se ztvárňuje již v předškolním věku. Utváří se spolu s hudebně analytickými schopnostmi, hudební představivostí, fantazií a vnímáním. Prostřednictvím nervové soustavy může jedinec vnímanou melodii uchovat, vybavit si ji, zpracovávat a popřípadě reprodukovat.²⁵

V publikaci Miloše Kodejšky²⁶ je popsána také spojitost tří operací, které vedou k zapamatování hudby:

- a) vstup hudby do psychiky dítěte, dítě poslouchá, vnímá a přijímá hudbu, osvojuje si hudbu

---

²³ KODEJŠKA, M. *Integrativní hudební výchova dítěte předškolního věku*. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2002.

²⁴ Tamtéž.

²⁵ Tamtéž.

²⁶ Tamtéž.

- b) dítě se snaží zapamatovat si hudbu a zachovat ji v paměti, záleží na charakteru a výstavbě díla
- c) výstup. Dítě si hudbu vybavuje, reprodukuje a prožívá hudební obsah, který si zapamatovalo

Hudební paměť můžeme rozdělit na krátkodobou (dítě si hudební úryvek zapamatuje na krátkou dobu), operativní (umožňuje srovnávat a zpracovávat klíčové části hudby) a dlouhodobou (trvalé zapamatování hudby).

V oblasti hudby je úloha paměti velmi důležitá, protože se v ní fixují všechny hudební prožitky a zkušenosti, které jsou pak důležité pro hudební tvořivost.

1.1.1.7 Hudební představivost

Hudební představivost je považována za základní hudební schopnost, kterou může učitelka u dětí rozvíjet ve všech hudebních činnostech, všemi hudebními aktivitami. Pro hudební představivost je důležitá hudební paměť, kterou dítě při hudebních představách vzbuzuje.

U předškolních dětí dochází k bohatému rozvoji hudebních představivosti tehdy, když je do hudebních aktivit zařazeno co nejvíce smyslů. Nepostradatelný pro hudební vnímání je sluch.²⁷

V předškolním věku se hudební představivost realizuje prostřednictvím asociačních představ, věcí a dějů, které jsou dítěti dobře známé. Jsou to např. místo not oříšky, výškové difference jsou dány padajícím a vylétajícím míčem, předměty jsou různě barevné a objemné. Hodnotu má i pamětní citová a motorická složka v instrumentálních a pěveckých činnostech.

Učitelka v mateřské škole by měla dát dětem průchod fantazírování při různých hudebních činnostech, protože touto cestou se mohou děti v mateřské škole naplno projevit.²⁸

---

²⁷ Tamtéž.

²⁸ DRÁBEK, V. *Tvořivost a integrace v receptivní hudební výchově*. Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy. Praha, 1998.

1.2 Hudební tvořivost

Tvořivost je velmi známý pojem, který se zvláštním způsobem stále vymyká uchopení. Má svou velkou úlohu v životě člověka i společnosti a je nutné ji rozvíjet u dítěte co nejdříve. Je pokládána za jednu z nejdůležitějších schopností učitelky. Pro hudební tvořivost je pedagogický přístup velmi rozhodující.

Co je to „tvořivost“ z hlediska psychologického a pedagogického? Jaroslav Hlavsa²⁹ ve své publikaci uvádí: „Je to řešení problémových úloh, samostatná práce žáka, úsilí učitele o výchovné vlivy, jeho pedagogická tvořivost. Výchova k tvořivosti je však typem, v němž se neobjevují jen prvky, ale systém, kde tvořivost je hlavním cílem i metodou. Proces, který vede k rozvoji tvořivosti, kreativizací.“

Hudební tvořivost formuluje H. Váňová³⁰ následně: „Dětská hudební tvořivost je elementární samostatná hudební činnost, která na základě výběru a kombinací jednotlivých hudebních představ vytváří relativně novou a objektivně vyjádřenou hudební kvalitu.“

Tvořivost v oblasti hudby chápe František Sedlák³¹ jako: „schopnost vnímat a aktivně prožívat hudbu, interpretovat ji, ale především objevovat a vytvářet nová hudebně výrazová spojení ke ztvárnění citových a myšlenkových podnětů a obsahů subjektu.“

Z těchto definic usuzuji, že pokud dítě hudbu aktivně vnímá a prožívá, je schopno i v této oblasti tvořit. Hudební tvořivost je ve své podstatě originální, nová, vlastní hudební tvorba jedince. Je zcela přirozená, nepostradatelná, nese v sobě rozvoj představivosti, zvyšuje sebedůvěru, vede nejen k originálním nápadům a novým řešením, ale především je velmi prospěšná pro další rozvoj dítěte. Vyrůstá z dětské spontaneity a je založena z velké části na improvizaci, ve které se objevuje emocionálnost, hravost a touha po objevování. V hudební tvořivosti se ukazuje nálada, citové rozpoložení dítěte a jeho poznatky a myšlení z oblasti hudby. Samostatné tvoření rozvíjí hudební schopnosti, myšlení i cítění. K vytvoření a produkci této tvorby

---

²⁹ HLAVSA, J. a kol. *Psychologické problémy výchovy k tvořivosti*. Praha 1981. s. 40.

³⁰ VÁŇOVÁ, H. *Hudební tvořivost žáků mladšího školního věku*. 1. vyd. Praha: Supraphon, 1989, s. 50.

³¹ SEDLÁK, F. *Psychologie hudebních schopností a dovedností*. Praha: Supraphon, 1989, s. 131.

napomáhají původní hudební zážitky a zkušenosti, které dítě přetváří do nové podoby. Hudební tvořivost tedy roste z předešlých hudebních poznání a zážitků a na tomto základě se dítě pokouší hledat vlastní elementární hudební výraz.

V hudební oblasti se tvořivost začíná projevovat ve chvíli, kdy se dítě pokouší osvojit si řeč, napodobuje různé zvuky a pohrává si s hlasem pro radost ze zvuku, hledá nejrůznější hlasové možnosti. Učí se ze začátku přímou nápodobou, aby si rozvinulo své zkušenosti, a po dostatečné zásobě prožitků a znalostí je schopno kombinovat a obměňovat prvky, které si osvojilo. Jeho improvizace se stává samostatnější. V období od tří do šesti let přechází dítě z rodiny do další skupiny, mateřské školy, která by měla dále podporovat a rozvíjet jeho tvořivost, aktivní samostatné myšlení a jednání.³²

Vymezení tvořivých schopností je ale stále otevřenou domněnkovou záležitostí, protože tvořivých projevů existuje nekonečná variabilita. Tvořivost nemůžeme přesně popsat, jelikož sama tvořivost je pokaždé jinak dynamická a hlavně neopakovatelná. Především je nutno zmínit, že každý jedinec je jiný z hlediska psychologického i sociálního. Můžeme však sledovat hladinu tvořivých výsledků dětí v různých hudebních činnostech a dalších hudebních aktivitách.

1.2.1 Hudební tvořivost dětí v předškolním věku

Tvořivost v oblasti hudby je pro předškolní děti velkým radostným dobrodružstvím a příjemnou zábavou. Každé dítě je tvořivé a touží po hudebním vyjádření, veselém potěšení, které prožívá při tvořivé činnosti.

Dětskou hudební tvořivost s tvořivými hudebními schopnostmi můžeme v mateřské škole využít ve všech hudebních činnostech (poslechových, pěveckých, instrumentálních i hudebně pohybových). Je to např. pohrávání si s hlasem (napodobování zvuků motoru vozidel při hraní s malými autíčky, napodobování zvuků zvířat a mnoho dalších hlasových experimentů v rámci hlasových her).³³ Děti mohou vymýšlet melodii na text nebo naopak vymýšlet text na snadno zapamatovatelnou

---

³² KODEJŠKA, M., VÁŇOVÁ, H. *Hudební výchova dětí předškolního věku: Hudební schopnosti*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1989.

³³ RAKOVÁ, M., ŠTÍPLOVÁ, L., TICHÁ, A. *Zpíváme a tvoříme s malými. :[zpěvník pro předškoláky a žáčky na 1. Stupni základní školy]*. 1. vyd. Brno: Edika, 2012.

melodii, kterou učitelka zazpívá. Mohou dotvářet melodii k zahrané či zazpívané písni. Dále můžeme tvořivost v mateřské škole využít ve „hře na tělo“, při zpěvu či recitaci, hře na Orffovy bicí i melodické nástroje, vymýšlení rytmu, vyjadřování vnímané hudby pohybem, např. chůzí, poskoky, během, tancem, pohyby paží.

V mateřské škole nazýváme dětskou tvořivost v oblasti hudby jako „elementární dětskou improvizaci“ nebo „naivní komponování“.³⁴

Hudebně tvořivé schopnosti jsou v předškolním věku spontánní, emocionální (dítě prožívá při hudební tvořivosti radost) a hraje při nich roli i pohybová aktivita. Čím je hudební dílo působivější a hudebně výchovné působení učitelky soustavnější, tím se touha dítěte po hudebním vyjádření zvyšuje.

Každé dítě je do určité míry tvořivé, rádo experimentuje a poznává to, co dosud nepoznalo. Děti se v úrovni tvořivých schopností liší. Můžeme se setkat s dětmi, které mají pro hudbu méně citu, naopak se také můžeme setkat s dítětem majícím výrazné předpoklady a cit pro hudbu. Podle L. Kurkové³⁵ však u dětí v předškolním věku v tvořivém projevu není výrazný rozdíl, protože v dětském bezprostředním přístupu k tvořivým činnostem jsou zastoupeny všechny znaky naivní dětské tvorby. Záleží samozřejmě ale i na vlastnostech, schopnostech a činnostech dítěte, a jelikož předškolní dítě není svazováno potřebou sebehodnocení, nemá žádné zábrany v cestě nekonečného tvoření.

1.2.2 Rysy hudebně tvořivého myšlení

Psychologie kreativity uvádí a charakterizuje určité rysy hudebně tvořivého myšlení, ke kterým je důležitá silná motivace.

---

³⁴ Tamtéž.

³⁵ KURKOVÁ, L. *Dětská tvořivost v hudbě a pohybu*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1981.

Senzitivita (citlivost) znamená mít cit a smysl pro krásu uměleckých i mimouměleckých oblastí, umožňuje vcítit se do různých emocionálních stavů a jejich proměn.

Flexibilita (pružnost hudebního myšlení) – rychlé reakce, přizpůsobení se novým situacím, hudebním podnětům a náhodným variacím, schopnost překonávat vžité postupy.

Fluence (plynulost) je schopnost pohotově vytvářet hudební nápady.

Elaborace (zpracování) je schopnost rozvinout hudební nápad a detailně jej propracovat.

Restrukturalizací je myšlena schopnost měnit danou strukturu i výsledek elementárních uměleckých činností.

Originalita (produktivní aktivita) znamená původnost, vynalézání nových, originálních spojení hudebně i nehudebně výrazových prostředků.

Analýza -vyčleňování detailů z celku a chápání vztahů mezi nimi.

Syntéza - spojování jednotlivých výstavbových částí v celek.

Integrace - vyšší stupeň syntézy; umožňuje pohled v širších souvislostech, odstraňuje útržkovitost, izolovanost hudebních vjemů a počitků.

Koncentrace pozornosti chápeme jako zaměřenost subjektu cíli, koncentraci pozornosti a myšlení ke stanovenému cíli, zvýšenou vnitřní aktivitu při všech formách hudebních činností.

1.2.3 Jak podpořit rozvoj dětské hudební tvořivosti?

Hudební tvořivost nemůžeme děti naučit, ale můžeme ji podporovat a rozvíjet pomocí her, vhodné motivace i vlastní tvorbou. Předpoklady pro rozvoj nejen hudební tvořivosti má podle výzkumů každé normální dítě, které je vychovávané ve vhodných sociálních podmínkách. Rozvoj tvořivosti v oblasti hudby u dítěte záleží na hudebních podnětech, které k němu přicházejí z jeho nejbližšího okolí. Zprvu má na dětskou tvořivost v jakékoliv oblasti velmi hluboký vliv rodina, která je pro život dítěte primární skupinou a má možnost dítě hned od počátku ovlivňovat a podporovat v jeho

zájmech. Rodina by měla dát dítěti šanci rozvíjet kreativitu, povzbuzovat jeho svobodné posuzování myšlenek, vést dítě k originalitě, věřit mu, mít důvěru v jeho schopnosti, nechat ho pokračovat v činnosti, která je pro něj zábavná, obklopovat dítě tvořivými věcmi a hrami založenými na fantazii a představivosti. Rodiče by měli být i sami tvořiví, protože dítě se učí vždy nejprve nápodobou.

Od 3 do 6ti let má na dítě velký vliv mateřská škola, která by měla dětskou hudební tvořivost podněcovat přitažlivými hudebními činnostmi, rozvojem hudebních schopností, zábavnými způsoby a dalšími přiměřenými hudebními vědomostmi. Hudební tvořivost je třeba zajímavě podněcovat a motivovat. Učitel by měl navazovat na dětskou spontaneitu, hravost a reagovat na originalitu a experimenty dětí. Měl by vymýšlet činnosti, ve kterých lze hudební tvořivost uplatnit, a vytvářet prostor pro jejich pokračování a další rozvoj.

Pro tvořivost je podstatné dopřát dětem volný čas pro jejich snění, hraní a dělání toho, co je zajímá, baví a přináší jim radost. Neměla by chybět ani pochvala za každou tvůrčí činnost a podpora samostatné aktivity dítěte.

1.2.4 Pedagogická tvořivost

Tvořivost patří mezi schopnosti člověka, které probouzíme, posilujeme a rozvíjíme po celý svůj život. Často záleží na vlastnostech, rysech a faktorech osobnosti. Učitelka v mateřské škole by měla být především vyrovnanou a přirozenou autoritou, která má kladný vliv na další vývoj dětí. Měla by se alespoň z části orientovat v problematice tvořivosti, jejích základech a znát faktory podněcující její rozvoj.

Pedagogická tvořivost se projevuje tvořivou prací v jednotlivých vzdělávacích obsazích, přináší dětem tvořivé poznatky, obsahuje tvořivé postupy. Pokud si přejeme, aby naše děti byly nejen vzdělané, ale i tvořivé, je potřeba, aby byly do práce s dětmi zařazovány tvořivé prvky.

Kreativní učitelka je charakterizována některými hodnotnými vlastnostmi. Především v sobě nese dynamiku, typickou potřebu aktivity, potřebu získávat informace, touží po novinkách a orientaci.³⁶ Je zvědavá, plná fantazie a hravosti, touží

---

³⁶ *Tvořivost jako základní dimenze moderní hudební pedagogiky. Praha 1992.*

poznat nepoznané, tajemné, neprozkoumané, je otevřená pro experimentování, ráda fantazíruje, má potřebu se stále v mnoha oblastech rozvíjet, více se při tvořivé činnosti orientuje na proces než na výsledek. Má odvahu pouštět se do nových cest, způsobů a nevyzkoušených věcí a je vytrvalá i přes neúspěchy a překážky. Hledá a ráda objevuje nové způsoby řešení. Tvořivá učitelka by měla mít i zdravé sebevědomí, sebedůvěru, otevřenost sama k sobě, optimismus a sebedisciplinovanost. Měla by umět vytvořit pro tvořivost s dětmi i vhodné podmínky, aby byly metody co nejúčinnější.³⁷

Úloha učitelky v mateřské škole je velmi obtížná, ale zároveň velice potřebná nejen k rozvoji tvořivých dispozic, ale i v psychické a tělesné oblasti dítěte. Učitelka by měla být přínosem a příkladem pro všechny děti, měla by dbát na individuální rozdíly dětí, a pokud je tvořivá a nestereotypní, sama působí bezprostředně na rozvoj tvořivosti svých dětí, na který má hned po rodičích velký vliv. Ovlivňuje do jisté míry budoucnost svých dětí v mateřské škole a s tímto vědomím by ke své práci měla přistupovat. Měla by dětem dávat možnost rozvíjet všestrannost, tvořivost a samostatnost. Rozvoj tvořivosti je důležitá součást její práce a záleží jen na přístupu samotné učitelky, jak bude děti motivovat, pracovat s nimi a podněcovat tvořivé klima. Tvořivost by měla být rozvíjena umožňováním samostatného rozhodování, improvizací, vedením k vyslovení vlastních nápadů nebo možností samostatného řešení problémů a různých situací. To vše by měla učitelka dětem v mateřské škole umožnit, protože rozvoj tvořivosti u dětí předškolního věku je velmi důležitý.

Je i nutné podotknout, že učitelka by rozhodně neměla zesměšňovat nápady a improvizaci svých dětí při tvořivých činnostech, neboť může dětem snižovat jejich sebevědomí a tak jim zavřít cestu k lásce pro tvořivost.

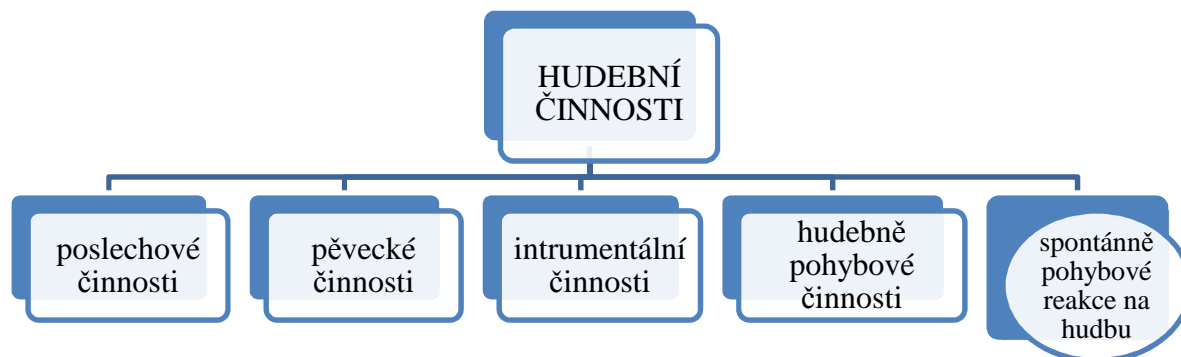
1.3 Hudební činnosti

Máme čtyři hudební činnosti, ve kterých můžeme rozvíjet dětskou tvořivost. Děti mohou vyjadřovat své pocity a nálady i ve spontánně pohybové reakci na hudbu. Ke

---

³⁷ MAŇÁK, J. *Rozvoj aktivity, samostatnosti a tvořivosti žáků*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta, 1998.

stručnému popisu těchto činností jsem se nechala inspirovat publikací od Miloše Kodejšky a Hany Váňové.³⁸

Při poslechu hudby se dítě učí rozlišovat různé hudební prostředky, prožívá různé pocity a rozšiřuje si i dosavadní hudební vědomosti. Dítě může poznávat různé druhy hlasů a hudebních nástrojů, rozpoznávat tempo, dynamiku, gradaci, nedoškálné tóny, průběh melodie ve dvou oktávách, může poznávat rozdíl výšky tónu, dokončenost či nedokončenost melodie. Poslechová činnost umožňuje vstup hudby do psychiky dítěte a je podstatné tuto činnost v mateřské škole neopomíjet.

V mateřské škole je zpěv nejdůležitější hudební činností. Při zpěvu si děti rozvíjí hudební schopnosti, vytváří si citovou vazbu k písni i samotné hudbě. Úkolem pěveckých činností je rozvíjet zpěvnost dětí, pěstovat v dětech smysl pro krásu zpěvu a písni. Pěvecké činnosti se rozvíjí i při rytimizaci slov, říkadla, děti mohou pěvecky dotvářet melodii k písni s vlastním textem. Samotnou rytimizaci můžeme s předškolními dětmi i melodizovat a použít doprovod na dětské Orffovy hudební nástroje nebo „hrou na tělo“. Důležitým a významným bodem při realizaci pěveckých činností v mateřské škole je hlasové a artikulační cvičení, jež zvyšuje kvalitu zpěvnosti.

Instrumentální činnost je prostředkem seberealizace dítěte. Velkou roli zde hrají auditivně motorické schopnosti. Instrumentální činnosti zajišťují rozvoj hudebních schopností, lze při nich využít hudební tvořivost při hře na různé Orffovy nástroje. Učitelka v mateřské škole by měla děti seznámit se správným využitím Orffových hudebních nástrojů, ukázat dětem, jak se hudební nástroj drží, jak se na něj hraje.

³⁸ KODEJŠKA, M., VÁŇOVÁ, H. *Hudební výchova dětí předškolního věku: Hudební schopnosti*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1989.

Instrumentální činnosti mohou být využity vzájemně s činnostmi poslechovými, pěveckými i hudebně pohybovými. Jsou zde uplatněny i socializační účinky, protože se v mateřské škole hře na nástroj věnují děti s učitelkou v kolektivu, a tím společně zažívají radost i úspěch.

Hudebně-pohybová činnost je pro děti velmi zábavnou činností nejen v rodině, ale i v mateřské škole. To proto, že se v ní hudba prolíná s pohybem a je tak umožněno dětem silnější vnímání hudby. Propojení hudby a pohybu v dětech vyvolává pocity radosti a je pro ně velkou zábavou. Při hudebně pohybových činnostech dochází k rozvoji hudebních schopností, socializační složky, zlepšení koordinace. Můžeme s dětmi využít při těchto činnostech různé pohyby a uplatnit je dohromady se zpěvem při „hře na tělo“, dramatizaci písní, tanečních hrách.

Spontánně pohybová reakce na hudbu přináší dětem mnoho zábavy a veselosti. Při hudbě se děti velmi rády pohybují, pohyb vyjadřují spontánně, především nejraději tančí, pokud je hudba pro děti veselá. Jejich tanec je kreativní, zapojují do něj fantazii. Každé dítě může hudbu vyjadřovat jinak, např. podle toho, jak hudbu vnímá, cítí, jakou má dítě momentálně náladu. Při této činnosti mohou mít děti i touhu zpívat nebo tleskat, či nějakým způsobem vyjadřovat rytmus.

2 Význam hudební výchovy v projektech MŠ a pedagogická reforma

Již několik let se uskutečňuje v České republice pedagogická reforma, která je nezbytná a vyplývá ze společenských potřeb 21. století. Není to iniciativa pouze v České republice, ale dá se říci, že je to celosvětový trend ve výchově a vzdělávání. Na všech školských stupních nemůže jít pouze jen o získávání nových vědomostí a dovedností, ze kterých by člověk čerpal v průběhu svého života. Jejím základem je, aby si člověk od předškolního věku po celý život rozvíjel své schopnosti a dovednosti a pružně reagoval na velké změny, které se v naší době dějí. Obecně má pedagogická reforma tyto nejdůležitější cíle: učit se poznávat nové věci nebo situace, jednat, žít společně, hledat své vlastní uplatnění v životě. Tyto obecné cíle mají spojitost s tzv. klíčovými kompetencemi. V odborné literatuře se uvádějí jako klíčové kompetence tyto:

- k učení
- k řešení problémů
- ke komunikaci
- k práci v sociálních a personálních záležitostech
- k výchově občanství
- pracovní

Každý školní vyučovací předmět a výchovné a vzdělávací záměry v mateřských školách se řídí podle rámcově vzdělávacího programu. Školy všech stupňů si ho upravují pro vlastní školy. V mateřských školách u dětí v předškolním věku je rámcově vzdělávací program zaměřen do těchto pěti oblastí:

- Dítě a jeho tělo
- Dítě a jeho psychika
- Dítě a ten druhý
- Dítě a společnost
- Dítě a svět

Rámcově vzdělávací program pokládá za velmi významnou iniciativu rozvíjet dětskou tvořivost. Hudební činnosti v předškolním věku mohou významně ovlivňovat rozvoj uvedených klíčových kompetencí, které jsme uvedli. Hudba totiž dokáže prostřednictvím emocionálního prožitku prohlubovat obecný obsah a přispívá tak k neformálnímu utváření postojů. Ty jsou velmi podstatné pro vývoj osobnosti. Základ hudby je důležitý právě v předškolním věku.³⁹

---

³⁹ *Višegradske semináře. Praha 2008.*

3 Charakteristika hudebně integrativního projektu

Projektovým vyučováním lze vést děti nejen základních a středních škol, ale také mateřských škol, je-li dětem správně vysvětleno, co mají udělat.

Mateřské školy, které otevřeně a aktivně podporují projektové vyučování, jsou pro děti velmi zábavným vzdělávacím zařízením, jelikož nejsou založeny pouze na klasickém poznávání vědomostí.

V rámci hudebně integrovaného projektu můžeme v mateřské škole např. rozvíjet různé hudební schopnosti, můžeme zapojit do hudebních činností hudebně tvořivé prvky a improvizaci. Prolínání různých hudebních podnětů rozvíjí zájem o hudbu, vede děti v mateřské škole k aktivitě, vnímání a prožívání hudby. Hudebně integrativní projekt neobsahuje pouze poutavé hudební činnosti a aktivity, ale mohou v něm být zařazené pohybové projevy, výtvarné činnosti, je dobré dát dětem možnost dramatického ztvárnění a neměla by chybět při zapojené dramatizaci slova vypravěče, která motivují děti během příběhu k hudebním činnostem. Vzájemné propojení těchto různých činností vede k citovému a estetickému působení, pomáhá dětem k většímu porozumění, prožití a všestrannému rozvíjení. Různé činnosti se v hudebně integrovaném projektu vzájemně prolínají, pojí, jedna činnost ovlivňuje druhou a tím se zachovává i celistvost. Hudebně integrativní projekt podněcuje fantazii, rozvíjí myšlení, učí zpracovávat informace, může snižovat obavy z neúspěchu, zvyšovat dětem sebevědomí, dopomáhá k udržení pozornosti a vytváří mezi učitelkou a dětmi harmonii. Pokud je v hudebně integrativním projektu zastoupeno mnoho tvořivých prvků, je tím dětem dokonce zpřístupněna možnost vlastní volby, tvorby, seberealizace, vlastního projevu a vyjádření.

3.1 Nároky učitele při projektovém vyučování

Nároky na učitele v tomto typu vyučování nejsou malé. Každý učitel, který chce vytvářet projekty, by měl být především aktivní, tvořivý a měla by ho jeho práce bavit. Čím více učitele jejich práce baví, tím mohou být jejich projekty zábavnější, pestřejší a působivější. Vše se pak odráží i ve výsledcích. Aby učitel dosahoval ve svém projektování lehčeji svých vytyčených cílů, je pro úspěchy důležitá silná a poutavá

motivace dětí k činnostem. Každý pedagog by měl také umět naplánovat potřebný horizont času pro projekt, dobře si zorganizovat časový prostor pro různé činnosti a zároveň tím nedemotivovat děti. Měl by dokázat rychle a spontánně reagovat na nepředpokládané nové situace, které mohou během projektu nastat.⁴⁰

3.2 Přednosti projektového vyučování

O projektovém vyučování můžeme říci, že se staví do opozice vůči klasickému modelu vyučování. U klasického modelu učitelka dětem v mateřské škole předává určité vědomosti, které děti přijímají i bez jakýchkoliv předchozích zkušeností. Teprve pak se děti nové vědomosti snaží uplatnit v praxi (např. učitelka děti seznamuje se zvířaty, která žijí v Africe, v lese, ve vodě). Zatímco projektové vyučování působí interaktivně, zaktivňuje děti, vtahuje je do situace, dané problematiky, děti mohou uplatnit své zkušenosti, zážitky a dosavadní poznatky a v průběhu projektu mají možnost se učit pracovat ve skupinách nebo se naopak osamostatňovat.

Projektovým vyučováním můžeme dosáhnout zlepšení vztahů mezi dětmi, probouzet v dětech soutěživost, samostatnost, aktivitu, pozornost, komunikační schopnosti, slovní zásobu, zájem o danou projektovou činnost. Dětem dáváme možnost něco nového poznat a snadno je můžeme nabádat k tvořivosti a originalitě. Projekt má hlubokou motivační sílu, může dětem přiblížit pohled na některé životní situace, sbližuje třídní dětský kolektiv a může v něm změnit prosociální chování a rozvíjet sociální a estetické cítění.⁴¹

3.3 Integrace

21. století nám přineslo mnoho změn a to včetně nárůstu frekvence používání integrativních projektů nejen v mateřských školách. Pojem integrace se vyznačoval jako „novodobý“ fenomén a našel si své místo v hudební pedagogice a pedagogice vůbec. Zahrnuje v sobě tvořivost a směřuje k rozvinutí představivosti a vhledu, což je

---

⁴⁰ BALCÁROVÁ, B. *Integratívna hudobná výchova v predprimárnej a primárnej edukácii*. 1. vyd. Prešov: Prešovská Univerzita, 2010.

⁴¹ Tamtéž.

nejpodstatnějším cílem. Integrace lze dosáhnout i např. vzájemným prolínáním výchovy k hudbě a výchovy hudbou.⁴²

Pojem integrace patří nejen do slovníku všeobecné pedagogiky, ale i hudební pedagogiky.

Vysvětlení pojmů:

- integrovat – sjednocovat, spojit, scelit
- integrace – spojení, sjednocení, ucelení částí do jednoho celku
- integrita – celistvost, nedotknutelnost, neporušenost

---

⁴² BALCÁROVÁ, B. *Integratívna hudobná výchova v predprimárnej a primárnej edukácii*. 1. vyd. Prešov: Prešovská Univerzita, 2010.

4 Experimentální ověřování vlastní koncepce hudebně integrativního projektu

4.1 Předmět, cíle výzkumu a jeho hypotézy

Předmětem výzkumu jsou hudebně tvořivé schopnosti a dovednosti předškolních dětí, které se projevují v různých hudebních činnostech v rámci autorského hudebního projektu „Chaloupka pod sněhem“.

Cíle výzkumu

- a) Vytvořit hudební pohádku s důrazem na hudební činnosti, které by se prolínaly s ostatními esteticko-výchovnými aktivitami.
- b) V rámci projektového vyučování rozvinout některé základní hudební schopnosti, včetně tvořivosti, na základě asociačních představ vycházejících z vytvořené pohádky.
- c) Rozhovorem s rodiči a třídní učitelkou dětí ověřit účinnost projektu na prohloubení citu a utváření hudebních a nehumáních zájmů.

Pracovní hypotézy

- A.** Projekt „Chaloupka pod sněhem“ je realizovatelný ve věkově smíšené třídě mateřské školy v průběhu jednoho týdne.
- B.** Hudebně tvořivé nápady dětí jsou častější a kvalitnější, když jsou děti silně motivovány dějovou situací, která tyto tvořivé nápady evokuje.

4.2 Metody výzkumu a jeho organizace

Ve výzkumné části mé bakalářské práce využiji k vyhodnocení vlastního projektu a ověření pracovních hypotéz metodu situačního pozorování, dále využiji rozhovor s rodiči dětí a rozhovor s jejich třídní učitelkou. Projekt uskutečním v rámci pěti vyučovacích etap v měsíci únoru 2013. Dokladem uskutečnění tohoto projektu budou pořízené videozáznamy a fotodokumentace.

4.2.1 Experiment

Experiment bude založen na vlastní pohádce, která je situačně zasazena do přírodního prostředí (les) a jejímiž aktéry jsou zvířátka (medvěd, zajíček) a sněhové vločky. Po charakteristice prostředí a vztahů bude následovat dějová zápleтка, která vyvolá pozitivní i negativní postoje k aktérům děje. Závěrečné rozuzlení je pozitivní a to ve jménu spravedlnosti a dobra. V průběhu experimentu budou uplatňovány činnosti prozaické, poetické, hudební, výtvarné, pohybové, dramatické, zaměřené na tříbení jemné motoriky a situační pohyby zachycující pohádkový obsah.

4.2.2 Situační pozorování

Situační pozorování využiji v každé etapě výzkumu. V průběhu experimentu se zaměřím na vytipované dějové úseky a ty následně empiricky vyhodnotím podle připravené bodovací škály. Budu pozorovat průběh činností, které souvisí s hudebními schopnostmi, zvláště s tvořivostí. Kvalitu těchto schopností chápu jako důležité předpoklady k uvedeným činnostem. Předmětem situačního pozorování bude ve vytipovaných částech příběhu kvalita citového projevu. Jeho kvalitu budu odvozovat od míry zaujetí dítěte pro danou činnost nebo dějovou okolnost. Posoudit míru citů je velmi problematická výzkumná záležitost. Proto opět využiji empirické validizace a uvedenou škálu bodů budu charakterizovat ve spojitosti s projevy chování v dané situaci.

4.2.3 Rozhovor

Rozhovor proběhne s rodiči i třídní učitelkou dětí, se kterými budu vlastní projekt realizovat. Metodu rozhovoru s rodiči využiji následně po realizaci projektu. Výzkumný strukturovaný rozhovor bude probíhat individuálně v šatně, klidném prostředí, při vyzvedávání dětí z mateřské školy. Požádám rodiče, aby se vyjádřili k určeným otázkám, které se vážou na vztah jejich dětí k hudebním činnostem včetně tvořivosti, na efektivitu projektu pro citový rozvoj jejich dětí.

V rozhovoru s rodiči mě bude zajímat:

1. Zda zaznamenaly u dětí zajímavý posun v oblasti jejich hudebního projevu, jestli v týdnu konání projektu v mateřské škole jejich děti doma více zpívaly a

mluvily např. o tom, jakou postavu v pohádce by chtěly hrát, zda se doma na pohádku nějak připravovaly.

2. Jestli zaznamenaly v dnech projektu „Chaloupka pod sněhem“ nějaké tvořivé reflexe, popřípadě v čem a v jakém smyslu.
3. Jestli by přiblížili konkrétní dramatické projevy. Zda děti vyprávěly o svých zážitcích z pohádky, zda upozorovali na dětech více hudebních a dramatických zájmů nebo etickou reflexi vycházející z obsahu pohádky.

Odpověď na každou otázku budu klasifikovat podle následující škálové tabulky.

Tabulka 1 – škála pro hodnocení odpovědí rodičů dětí na dané otázky

škála	popis škály	body
Zvýšený zájem	Rodiče zřetelně reagovali, dokládali zaujetí dětí o pohádku různými situačními projevy, děti doma vyprávěly pohádku rodičům s výrazným efektem.	3
Průměrný zájem	Rodiče věděli o této činnosti, děti doma vyprávěly pohádku rodičům bez výrazného efektu.	2
Podprůměrný zájem	Rodiče nechápali činnost jako významnou nebo o pohádce ani nevěděli.	1

Metodu rozhovoru využiji též s třídní učitelkou, a to před zahájení projektu, během něj i po jeho celé realizaci. Některé otázky budou obdobné jako u rodičů, především mě bude zajímat, jak často jsou ve třídě realizovány hudební činnosti, zda je dáván dětem dostatečný prostor pro jejich hudební tvořivost, jestli byly děti činnostmi prolínajícími se celým projektem zaujaty, byla vidět na dětech v průběhu projektu i po něm výrazná změna v hudební oblasti.

4.2.4 Organizace výzkumu

Pro realizaci výzkumu jsem si vybrala mateřskou školu, jejíž prostředí mi je velmi známé z předešlých souvislých praxí v rámci SOŠ a studia na VŠ. Výzkum uskutečním v měsíci únoru 2013 v mateřské škole v Jihlavě na základě dohody s ředitelkou této mateřské školy. Tato dohoda se uskutečnila v měsíci únoru 2013. Paní ředitelka s mými záměry souhlasila a navrhla mi v budově mateřské školy pro můj výzkum vhodnou třídu s klavírem, ve které bych projekt mohla lehce realizovat. Projekt budu realizovat sama,

bez pomoci pedagogických pracovníků MŠ. Má práce bude probíhat s jedním výzkumným vzorkem dětí.

Charakteristika výzkumného vzorku

Děti budou převážně ve věku 4 až 5 let, mezi nimi budou tři děti 3leté a čtyři 6tileté. Složení třídního kolektivu je následující: 15 děvčat, 12 chlapců. Děti jsou z běžné mateřské školy a hudební činnosti v jejich třídě probíhají většinou jednou, max. dvakrát za týden. Žádné z dětí nechodí do hudebního kroužku, pouze 9 dětí se účastní jednou týdně dvacetiminutové hry na flétnu.

Průzkum se uskuteční 5 krát v intervalu 7 dnů. První tři etapy budou ve formě běžných vyučovacích jednotek, poslední dvě etapy budou probíhat formou dějové situace, dramatizace. Dobu k uskutečnění výzkumu plánuji vždy v dopoledních hodinách podle možností školy a po vzájemné dohodě s třídní učitelkou. K vytvoření pomůcek (kostýmů) využiji vlastní materiály, které buď zhotovím, nebo zakoupím.

Technika pro fotodokumentace a videonahrávky:

- Samsung zoom lens 4x
- Olympus VG150
- Sonny Ericcson XPERIA mini

Po realizaci celého projektu bude následovat rozhovor s rodiči dětí, rozhovor s třídní učitelkou proběhne před zahájením projektu, během něj i po jeho realizaci.

4.3 Autorský projekt

Má vlastní autorská práce pro děti předškolního věku, integrativní hudebně dramatický projekt ve formě hudební pohádky s názvem „Chaloupka pod sněhem“, integruje esteticko-výchovné činnosti, rozvíjí hudební paměť, tvořivost, představivost, některé hudební schopnosti, mezilidské vztahy, kolektivní spolupráci. Dále umožňuje dítěti seberealizaci a samostatnost při tvořivých činnostech, tím i posiluje sebevědomí jedince.

V hudební pohádce jsou především upřednostněny hudebně tvořivé činnosti a prvky ve všech hudebních činnostech (poslechových, pěveckých, instrumentálních, hudebně-

pohybových), které se navzájem prolínají po celou dobu zimního příběhu. Hudebně tvořivé části a zajímavé hudební efekty v rámci zimní pohádky, vedou děti k aktivnímu vnímání a prožívání hudby. Celý hudební příběh je proložený vyprávěním, které děti motivuje k jejich aktivitě.

O jednotlivých etapách projektu, z hlediska utváření zvolených hudebních schopností a hudební tvořivosti dětí v mateřské škole, budu psát v subkapitolách 4.3.2 až 4.3.6.

4.3.1 Autorská pohádka

Chaloupka pod sněhem

Končil listopad, všechno listí už opadalo, ani jeden stromeček neměl na sobě lísteček.⁴³ Přišla zima.⁴⁴ Les se také připravil na zimu. Nebylo vidět skoro žádné zvířátko ani lístečků na stromech. Jen smrčky zůstaly zelené a sem tam bylo slyšet houkání sovy, bručení zdejších medvědů, pípání myšek a praskání zamrzlých větví.⁴⁵ A se zimou přišly i první vločky sněhu. Vločky padaly z nebe a poletovaly, až usnuly.⁴⁶ V lese chvíli foukal i větřík, který poponášel vločky z místa na místo. Když ustal, všechny vločky ulehly opět ke spánku.⁴⁷ A kde se vzal, tu se vzal, zajíček Ušáček a plakal. Jeho pláč začal probouzet vločky.⁴⁸ Když vločky viděly, jak je zajíček smutný, ptaly se: „Zajíčku, proč pláčeš?“ Zajíček odpověděl: „Je mi zima a nemám žádný domeček.“⁴⁹ Vločky se rozhodly, že mu pomohou a zaspívají mu. „ZAJÍČEK, UŠÁČEK, NEMÁ

---

⁴³ Na klávesách Yamaha PSR 550 pouštím zvuk větru.

⁴⁴ **Instrumentální tvořivost.** Jak asi zní taková zima? (děti sedí za kulisami na židličkách a vyjadřují zimu hrou na Orffovy bicí i melodické nástroje) Nemusíme chtít po dětech pouze instrumentální vyjádření zimy, ale mohou si vymyslet, aby mi děti vyjádřily třeba chumelenici, vítr, pomalé sněžení, poletování vločky, utíkající zajíček před zimou, běh nějakého lesního zvířátka (tichý, hlasitý, pomalý, rychlý), dupot ježka, řev medvěda.

⁴⁵ **Tvořivost s hlasem.** Děti vyjadřují svým hlasem, jak houká sova, bručí medvěd, pípání myšek, praskání zamrzlých větví.

⁴⁶ **Hudebně pohybová tvořivost.** Děti znázorňují poletování vloček na hudbu “Čtvero ročních období” část “Zima” od Antonia Vivaldiho. [čas od 3:42-4:50] Ke konci na dlouhý tón houslí děti ulehávají, aby mohla pohádka pokračovat.

⁴⁷ **Citlivost pro rozlišování výšky tónu.** Děti znázorňují poletování vloček. Poletování vloček doprovázím na klavír. Když hraji klesavou melodii, vločky ulehávají k zemi, když hraji stoupavou melodii, vločky vzlétávají. Končím klesavou melodií, aby vločky nakonec usnuly a příběh mohl pokračovat.

⁴⁸ Děti znázorňují probouzení.

⁴⁹ **Tvořivost v literární výchově.** Při seznámení dětí s pohádkou se děti mohou zeptat: „Co by zajíčkovi poradily, aby mu nebyla zima?“

SVŮJ DOMEČEK. VLOČKY MU HO POSTAVÍ, ABY...“⁵⁰ A vločky kolem uplakaného zajíčka stavěly domeček ze všeho, co v lese našly.^{51/52} Když mu postavily krásný, teplý domeček, zajíček vločkám poděkoval, vlezl si do svého domečku a usnul. I vločky usínaly.⁵³ A kde se vzali, tu se vzali, tři medvědi, kteří nemohli v zimě usnout, a protože neměli zajíčka rádi, zbořili mu celý domeček.⁵⁴ Přišlo ráno⁵⁵, zajíček se klepal zimou a plakal. Pláč zajíčka začal probouzet vločky.⁵⁶ Vločky se ptaly: „Zajíčku, proč pláčeš? Zajíček odpověděl: „Medvědi mi v noci zbořili domeček.“ Vločky se rozhodly, že zajíčkovi pomohou a zazpívaly by mu písničku: „ZAJÍČEK, UŠÁČEK, NEMÁ SVŮJ DOMEČEK. VLOČKY MU HO POSTAVÍ, ABY .....“⁵⁷ Stavěly kolem uplakaného zajíčka domeček ze všeho, co v lese našly.⁵⁸ Když Ušáčkovi postavily krásný, teplý domeček, poděkoval jim, dohopkal do svého domečku a usnul. I vločky šťastně usínaly.⁵⁹ A kde se vzali, tu se vzaly, zase ti tři medvědi. A protože neměli zajíčka rádi, zbořili mu opět celý domeček.⁶⁰ Přišlo ráno⁶¹, zajíček se klepal zimou a

⁵⁰ *Tonální cítění, tvorba textu, tvorba melodie.* Děti si předem vymyslí, co chtějí místo teček zpívat a s jakým textem se písničku naučí. Např.: „Aby zajíčkovi nebyla zima.“ Při zpěvu této písničky pro zajíčka se děti drží za ruce a chodí v kruhu.

⁵¹ *Tvořivost v rámci budování domečku.* Děti naznačují proces budování domečku. Staví v kolektivu. Ke stavění domečku děti používají různé materiály ve třídě, které si vyrobily a ty, které uzná učitelka za vhodné ke stavbě domečku. Při stavění domečku pouštím na klávesách Yamaha PSR 550 zvuky tlukoucího kladívka.

⁵² *Tvořivost ve výtvarné oblasti.* Po seznámení s pohádkou se učitelka dětí ptá, co mohou v zimě v lese najít a pak podle toho zhotoví kulisy, ze kterých děti staví zajíčkovi domeček. Každá učitelka si může sama zvolit techniku, kterou použije s dětmi při výrobě kulisy.

⁵³ *Citlivost pro hlasitost.* Děti, vločky, naznačují, jak si představují usínání. Usínání doprovázím na klavír. Když hraje učitelka slabě (piano), vločky ulehávají k zemi, když hraje učitelka silně (forte), vločky vzlétávají. Učitelka končí slabou melodií, aby vločky usnuly a příběh mohl pokračovat.

⁵⁴ Medvědi potichu vylezou ze svého domečku, boří zajíčkovi domeček a zase potichu odejdou. Při boření domečku pouštím na klávesách Yamaha PSR 550 zvuky rozbíjejícího se domečku.

⁵⁵ Na klávesách Yamaha PSR 550 pouštím zvuk větru a slabého štěbetání ptáčků.

⁵⁶ Vločky znázorňují probouzení.

⁵⁷ *Tonální cítění, tvorba textu, tvorba melodie.* Děti si předem vymyslí, co chtějí místo teček zpívat a s jakým textem se písničku naučí. Např.: „Aby zajíčkovi nebyla zima.“ Při zpěvu této písničky pro zajíčka se děti drží za ruce a chodí v kruhu.

⁵⁸ *Tvořivost v rámci budování domečku.* Děti naznačují proces budování domečku. Po seznámení s pohádkou se učitelka dětí ptá, co mohou v zimě v lese najít a pak podle toho zhotoví kulisy, ze kterých děti staví zajíčkovi domeček. Ke stavění domečku děti mohou i použít různé materiály, které uzná učitelka za vhodné k postavení domečku. Při stavění domečku pouštím na klávesách Yamaha PSR 550 zvuky tlukoucího kladívka.

⁵⁹ *Citlivost pro tempo.* Děti, vločky, naznačují, jak si představují usínání. Usínání doprovázím na klavír. Když hrají melodii v rychlém tempu, vločky poletují, když hrají melodii v pomalém tempu, vločky se ukládají ke spánku. Končím pomalým tempem, aby vločky nakonec usnuly a příběh mohl pokračovat.

⁶⁰ Medvědi potichu vylezou ze svého domečku, boří zajíčkovi domeček a pak potichu odejdou do svého medvědího doupěte. Při boření domečku pouštím na klávesách Yamaha PSR 550 zvuky rozbíjejícího se domečku.

⁶¹ Na klávesách Yamaha PSR 550 pouštím zvuk větru a slabého štěbetání ptáčků.

plakal. Vločky se ptaly: „Zajíčku, proč pláčeš? Zajíček odpověděl: „Medvědi mi v noci zbořili domeček.“ Ale nyní se už rozzlobily na medvědy a začaly lítat po lese.^{62/63} Pak se vločky domluvily, že se půjdou poradit se sovou, která spala na nedalekém stromě.⁶⁴ Vločky na sovu volaly⁶⁵, klepaly⁶⁶, až se jim ji podařilo vzbudit.⁶⁷ Sova zahoukala a povídá: „Hũũũũ, co si přejete, vločky?“⁶⁸ Jedna z vloček povídá: „Sovičko, medvědi stále boří zajíčkovi domeček a nevíme si rady. Porad', prosím, co dělat, aby medvědi zajíčkovi domeček už nebořili.“ Sova povídá: „Poradím vám, ale musíte splnit tři úkoly.“ Vločky souhlasily.⁶⁹ Sova dala vločkám nejprve za úkol zazpívat písničku při hře na některé hudební nástroje. Vločky tedy zahrály na jednoduché hudební nástroje a zpívaly.⁷⁰ Potom hrála sova na klavír známou písničku a vločky se musely přihlásit, když slyšely, že sova písničku zkazila.⁷¹ Tento úkol vločky také zvládly. Naposledy měly vločky poznat flétnu a klavír.^{72/73/74/75} I poslední úkol vločky splnily. Sova tedy

⁶² **Tvořivost** - vločky znázorňují zlost.

⁶³ **Tvořivost v literární výchově.** Mohu se děti při seznamování s pohádkou zeptat: „Co byste, děti, udělaly, aby už medvědi vícekrát nepřišli?“

⁶⁴ Děti jsou vedeny vypravěčem, učitelkou.

⁶⁵ **Tvořivost v pěvecké činnosti.** Namalovaná nebo plyšová či keramická spící sova sedí na polici, v přiměřené výšce k dětem. Abychom sovu vzbudili, musíme na ní zavolat všichni. Ptám se tedy dětí, jak můžeme na sovu zavolat. Volání na sovu budou děti melodizovat, mohou vymyslet různou melodii a k ní jakýkoli text. Dětem mohu zavolání na sovu předvést, abych jim dala nějaký námět. Které dítě vymyslí, jak na sovu zavoláme, předvede nám to a potom všichni opakujeme. Můžeme opakovat třeba pětkrát.

⁶⁶ **Improvizace v rytmizaci.** Jenže sova stále spí. Budeme na ni tedy klepat tleskáním. Vytleskám krátký rytmus a děti po mě opakují. Tím jim dám nějaký námět a pak improvizují děti. Jedno dítě vymyslí „klepání“ a všichni po něm opakujeme. Můžeme opakovat třeba pětkrát.

⁶⁷ **Tvořivost v rytmizaci se slovy** nebo **rytmicko-melodická spojení** můžeme při probouzení sovy využít také. Záleží na učitelce, jakou činnost si k probouzení sovy pro děti vybere.

⁶⁸ Vypravěč, učitelka, vezme sovu, zahouká a mluví za sovu.

⁶⁹ **Tvořivost v literární výchově.** Při seznámení dětí s pohádkou se děti mohu zeptat: „Co mohla sova vymyslet, děti, pro vločky za úkoly?“

⁷⁰ **Improvizace v rytmizaci, rytmické cítění.** Sednu si s dětmi do kruhu, rozdám každému dítěti dřívka. Domluvíme se na písničku, kterou děti dobře znají, tu si zazpíváme při hře rytmu na dřívka (s mou názornou ukázkou). Potom mohu zařadit **tvořivost v oblasti rytmu** tak, že děti nechám hrát na dřívka rytmus samotné a mohu píseň doprovázet na klavír. Mohu zařadit třeba i **tvořivost v instrumentálních činnostech spojené s rytmickou (metrickou) tvořivostí** tak, že se zeptám dětí, jak můžeme při písničce na dřívka hrát. Vyberu dítě, které se hlásí, ukáže nám svůj nápad a my pak jeho rytmus, metrum či pulzaci po něm opakujeme a instrumentální činnost pojíme s pěveckou. Mohu dětem rozdat i další jiné Orffovy bicí (popřípadě Orffovy melodické) nástroje, se kterými mohou děti při pěvecké činnosti improvizovat. Sledujeme tím tvořivost v instrumentální činnosti.

⁷¹ **Citlivost pro nedoškalné tóny.** Hraji dětem jejich známou písničku, předem jim i řeknu, jak se písnička jmenuje. Během písne začnu hrát jinou melodii, nedoškalné tóny a když děti slyší tyto tóny, které do písne nepatří, hrají na Orffovy hudební nástroje, které jim zůstaly v ruce z předešlého úkolu.

⁷² **Citlivost pro barvu tónu.** Pokud budu hrát na klavír, děti, vločky budou představovat např. koťátka. Pokud děti uslyší zvuk flétny, budou představovat např. ptáčky létající v zimě po lese. Můžeme samozřejmě k této činnosti využít různé nástroje. Je zde dobré využít klávesy, na kterých mohu zvuky

vločkám poradila: „Udělejte zajíčkovi chaloupku ze sněhových vloček, přímo ze sebe, a až přijdou tři medvědi, postrašte je jako strašidla a vyžehňte je z lesa. Vločky se tedy hromadily kolem zajíčka a udělaly mu ze sebe domeček. Zajíček Ušáček ve vločkové chaloupce usnul, avšak vločky byly na pozoru a čekaly na medvědy.⁷⁶ Najednou se objevili tři medvědi a chtěli domeček opět zbořit. Vločky a probuzený zajíček začali medvědy strašit. Napodobovali tygra.⁷⁷ Ale medvědi se jen tak nelekli. Proto vločky a zajíček začali napodobovat velké zlé medvědy.⁷⁸ Medvědi se lekli, vzali nohy na ramena a utekli z lesa. Druhý den ráno se v lese konala oslava s radovánky. V ten slavný den se medvědi proměnili v „hodné medvědy“, přišli na oslavu za vločkami a zajíčkem a celý den protančili.⁷⁹ Večer se k sobě vločky s medvědy schoulily a vytvořily opět zajíčkovi domeček.⁸⁰ A zajíček? Ten si spokojeně spíkal v teplém pelíšku po celou zimu, a jak mu bylo teplo v tak krásné sněhové chaloupce! Třeba tam spinká ještě dodnes. A vločky? Ty by si zasloužily potlesk.

---

měnit. Jde tak čistě o poslechovou činnost, kdežto když v ruce nástroje měním, děti to mohou vidět a nemusí pak jít u každého dítěte o poslechovou činnost.

⁷³ **Citlivost pro dokončení a nedokončení melodie.** Učitelka hraje na klavír melodii písně, kterou děti dobře znají. Děti sedí, poslouchají, a když poznají, že paní učitelka melodii písně nedohrála do konce, zvednou např. ruce. Pokud učitelka melodii dohrála až do konce, dají děti dlaně na zem.

⁷⁴ **Hudební paměť.** Učitelka zahraje 2 melodie nebo vytleská 2 rytmy a děti mají za úkol posoudit, zda jsou příklady stejné, nebo se liší.

⁷⁵ Učitelka s dětmi nemusí využít všechny čtyři úkoly, může si z nich vybrat, aby pohádka byla kratší a děti si ji mohly zahrát vícekrát i s výměnou rolí.

⁷⁶ **Kolektivní tvořivost vloček v budování domečku ze sebe.** Děti, vločky se nahromadily kolem zajíčka a očkem pomrkávají a sledují, až se budou přibližovat medvědi.

⁷⁷ **Dramatická tvořivost** - děti znázorňují chování tygra. Mohou lézt po čtyřech a rozzlobeně vrčet.

⁷⁸ **Dramatická tvořivost** - děti znázorňují chování velkých zlých medvědů. Mohou lézt po čtyřech, nebo chodit po dvou a rozzlobeně vrčet či bručet.

⁷⁹ **Spontánní reakce na hudbu, vlastní tanec.** Vločky, medvědi i zajíček tancují na veselou píseň “Jsme parta správná” z muzikálu Pomáda, která je puštěná z notebooku, či z CD.

⁸⁰ **Kolektivní tvořivost vloček a medvědů v budování domečku ze sebe.** Vločky a medvědi se nahromadili kolem zajíčka a vytváří mu teplý domeček.

4.3.2 První etapa

(běžná vyučovací jednotka)

Cíle:

- literární činnosti: děti jsou seznámeny s pohádkou, odpovídají na otázky k příběhu
- tvořivost v poslechových činnostech: děti tvořivým pohybem reagují na poslech hudby
- hudebně pohybová tvořivost: děti znázorňují poletování vloček na hudbu se zimní tematikou

Rozvíjené schopnosti: citlivost pro barvu tónu, citlivost pro výšku tónu, citlivost pro hlasitost, tvořivost v jazykové výchově

Organizace: ve třídě se všemi dětmi

Pomůcky: obrázek se zajíčkem, obrázek se třemi medvědy, obrázek vločky, text pohádky, klavír, klávesy Yamaha PSR 550, notebook s hudební ukázkou Antonio Vivaldi „Čtvero ročních období“ část „Zima“, fotoaparát

A. Seznámení dětí s pohádkou

Motivace: *„Dobrý den, děti, já jsem vaše nová paní učitelka a tento týden budeme všichni společně poslouchat veselou hudbu, budeme zpívat, zahrajeme si na nějaké hudební nástroje, zatancujeme si a dokonce si můžeme zahrát i hezkou pohádku. Znáte tu zimní pohádku o zajíčkovi Ušáčkovi? Tak já vám ji, milé děti přečtu.“*

Přečtu dětem pohádku „Chaloupka pod sněhem“.

Poznámka: Během pohádky dětem budu ukazovat velké obrázky zajíčka, tří medvědů a kouzelných vloček.

B. Tvořivost v literární výchově (z autorské pohádky pozn. pod čarou č. 49, 63, 69)

Dětem položím během příběhu otázky, které jsou zařazeny v pohádce v poznámkách pod čarou.

- Co byste zajíčkovi, děti, poradily, aby mu nebyla zima? (Očekávané odpovědi: „Aby se schoval do domečku.“, „Aby si postavil domeček.“)
- Co byste vy, děti, udělaly, aby už medvědi nepřišli? (Očekávané odpovědi: „Vyhнали je.“, „Postrašili je“)
- Co mohla sova vymyslet pro vložky za úkoly? (Očekávané odpovědi: „Aby mu postavili domeček.“)

C. Hudebně pohybová tvořivost s názornou ukázkou poletování vloček (z autorské pohádky pozn. pod čarou č. 46)

Rozmístíme se s dětmi po prostoru herny a za ukázky „Čtvero ročních období“ část „Zima“ od Antonia Vivaldiho [čas od 3:42-4:50], budeme znázorňovat poletování vloček. Během hudební ukázky budu poletovat jako vločka s dětmi, abych jim dala názornou ukázkou. Pohyby na hudbu budu doprovázet i slovně, v čemž také využijeme hudebně pohybovou tvořivost (např. vložky poletují vesele, vložky jsou ospalé a chystají se ke spánku, vložky usnuly, vložky se pomalu probouzejí, vložky zívají ze spaní, vložky tancují s kamarádkou vločkou).

D. Citlivost pro barvu tónu (z autorské pohádky pozn. pod čarou č. 72)

Motivace: „*Děti, co kdybychom si zkusili jeden z úkolů, který dala sova kouzelným vločkám, aby zachránily zajíčka. Myslíte, že byste úkol také zvládly? Můžeme to vyzkoušet.*“

Úkol pro děti:

- a) Pokud budu hrát na klavír, děti budou znázorňovat koťátka. Pokud děti uslyší zvuk flétny, budou znázorňovat létající ptáčky v zimním lese.

V této činnosti děti využijí svou pohybovou tvořivost.

Aby šlo o čistě poslechovou činnost, využiji zde svých kláves Yamaha PSR 550 a budu měnit rejstříky na klávesovém nástroji (VOICE 1- č. 001 Piano, VOICE 2- č. 169 Flute). Při braní zobcové flétny do ruky bych dětem radila zrakovým vnímáním. Melodie, kterými budu děti při této činnosti sama doprovázet, budou improvizovány v durové tónině.

Klasifikace

z této činnosti budu mít pořízen videozáznam, ze kterého budu vyhodnocovat u každého dítěte jeho tělesný projev spojený s vyjádřením emocí, které jsou podněcovány témbrovou odlišností hry dvou hudebních nástrojů (klavír, flétna). K vyhodnocení použiji tuto škálu, kterou jsem zformulovala tak, aby odpovídala dané situaci.

	popis škály	body
1.	Kvalitní tělesný projev, který je spojen s vyjádřením emocí, které jsou podněcovány témbrovou odlišností hry dvou hudebních nástrojů (klavír, flétna).	4
2.	Kvalitní pohybová reakce, ze které je zřejmé emocionální zaujetí podněcené témbrem příslušného nástroje.	3
3.	Soustředěné tělesné reakce na hudbu bez výrazného emocionálního zaujetí podněcené témbrem příslušného nástroje.	2
4.	Pohyb postrádá emocionální zaujetí a není adekvátní barvou tónu příslušného hudebního nástroje.	1

Tabulka 2- škála pro vyhodnocení tvořivosti v pohybovém projevu při reakci na barvu tónu

E. Citlivost pro hlasitost (z autorské pohádky pozn. pod čarou č. 52)

Motivace: „*Děti, co kdybychom si zkusili poletovat ještě jednou jako ty vložky, které poletovaly v zasněženém lese. Takový úkol sova také může vložkám dát. Myslíte, že byste i tento úkol zvládly i vy, děti?*“

Úkol pro děti:

Pokud budu hrát na klavír slabě (piano), děti, vložky se ukládají ke spánku na zem.
Pokud budu hrát, silně (forte), vložky vzlétávají.

Při svých sluchových schopnostech děti využijí pohybovou tvořivost.

K této činnosti využiji digitální piano ve třídě MŠ. Melodie, kterými budu děti sama doprovázet, budou improvizovány v durové tónině.

F. Citlivost pro výšku tónu (z autorské pohádky pozn. pod čarou č. 47)

Motivace: „*Děti, co kdyby vám sova dala ještě těžší úkol. Myslíte, že byste dokázaly splnit ještě těžší úkol? Vyzkoušíme to?*“

Úkol pro děti:

Pokud budu hrát na klavír melodii ve vysoké poloze (c2 – c5), děti budou poletovat po prostoru jako sněhové vločky, pokud budu hrát melodii v hlubší poloze klaviatury (G kontra – c), děti budou představovat lesní medvědy. Při svých sluchových schopnostech děti využívají pohybovou tvořivost.

K této činnosti využiji digitální piano ve třídě MŠ. Melodie, kterými budu děti při této činnosti sama doprovázet, budou improvizovány v durové tónině.

Poznámka k celé etapě: Každou činnost dětem jasně pečlivě vysvětlím a za každou činnost děti pochválím. Pohádku dětem přečtu i před spaním, aby si ji lépe zapamatovaly.

4.3.3 Druhá etapa

(běžná vyučovací jednotka)

Cíle:

- pěvecká tvořivost: děti domýšlí melodii a text k písničce z pohádky
- tvořivost v poslechových činnostech: děti tvořivým pohybem reagují na poslech hudby, reagují na zvuk zvonečků a nedošálčné tóny
- hudebně pohybová tvořivost: děti znázorňují poletování vloček na hudbu se zimní tematikou

Rozvíjené schopnosti: citlivost pro nedošálčné tóny, citlivost pro barvu tónu

Organizace: ve třídě se všemi dětmi

Pomůcky: obrázek se zajíčkem, obrázek se třemi medvědy, obrázek vločky, text pohádky, Orffovy nástroje, klavír, klávesy Yamaha PSR 550, flétna, notebook s hudební ukázkou „Zima“ z cyklu „Čtvero ročních období“ [čas od 3:42-4:50], keramická sova, fotoaparát

A. Připomenutí pohádky

Připomenu dětem pohádku, aby si ji oživil. Tím i s pohádkou seznámím popřípadě děti, které přišly do mateřské školy až na tuto druhou etapu.

Poznámka: Během pohádky budu dětem ukazovat velké obrázky zajíčka, tří medvědů a kouzelných vloček.

B. Tvořivost v domýšlení textu (z autorské pohádky pozn. pod čarou č. 50)

- 1) Zazpívám dětem písničku vloček z pohádky „Chaloupka pod sněhem“.

Zajíček Ušáček

- 2) Zeptám se dětí: „Děti, proč zajíčkovi chtějí vločky postavit domeček?“
(Očekávané odpovědi: „Aby mu nebyla zima.“, „Aby mu pomohly.“)

C. Pěvecká tvořivost (tvořivost v domýšlení melodie a textu, z autorské pohádky pozn. pod čarou č. 50)

Řeknu dětem: „Děti, uměly byste i zazpívat, proč zajíčkovi vločky pomohly? Já bych například dozpívala písničku takto. Poslouchejte.“

- 1) Zeptám se dětí: „Děti, uměly byste to zazpívat i jinak?“

Úkol pro děti: vytvořit závěrečnou melodii k písni i s textem

Dotvořenou melodii s textem v písničce „Zajíček Ušáček“, kterou děti budou dotvářet nejčastěji a která se jim bude nejvíce líbit, zařadíme do celé pohádky, kterou budeme hrát ve čtvrté a páté etapě. Písničku budu s dětmi opakovat ve volných chvílích, aby si ji dobře zapamatovaly.

D. Citlivost pro nedoškálné tóny (z autorské pohádky pozn. pod čarou č. 62)

Motivace: *„Děti, podívejte se, kdo se za námi přiletěl podívat.“ (ukazují dětem keramickou sovu, která je pohádkovou postavou v našem zimním příběhu). Sova houká a říká: „Hũũũũũ, děti, vy tak krásně zpíváte. Jste i tak šikovné, že byste si troufily splnit můj úkol, který musely plnit vložky v pohádce o zajíčkovi? Tak tedy dobře poslouchajte.“*

Úkol pro děti:

Děti budou hrát na Orffův hudební nástroj, který mají v ruce, za předpokladu, že uslyší ve známé písničce tón/tóny, který/é do písničky nepatří.

V této činnosti využiji píseň, kterou děti dobře znají, „Ovčáci, čtveráci“.

E. Hudebně pohybová tvořivost (z autorské pohádky pozn. pod čarou č. 47)

Motivace: *„Děti, co kdybychom ukázaly sově, jak jsme se naučili včera krásně poletovat jako kouzelné vložky z té naší pohádky Chaloupka pod sněhem. Sovu postavíme k okénku a ona se na vás děti bude dívat, jak to pěkně umíte.“*

Úkol pro děti:

Děti budou pohybově ztvárňovat poletování vloček při ukázce „Zima“ z „Čtvero ročních období“ od Antonia Vivaldiho [čas od 3:42-4:50]. Na rozdíl od první etapy budou děti ztvárňovat samy, bez mé názorné ukázky.

Klasifikace: z této činnosti budu mít pořízen videozáznam, ze kterého budu vyhodnocovat hudebně pohybovou tvořivost každého dítěte podle této, předem stanovené škály. Vlastní empirickou validizaci jsem zformulovala tak, aby odpovídala dané situaci.

	popis škály	body
1.	Kvalitní tělesný projev, který je spojen s vyjádřením emocí, které jsou podněcovány hudbou Antonia Vivaldiho „Zima“ ze „Čtvero ročních období“. V tělesné reakci na hudbu je zřejmá originalita.	4
2.	Kvalitní pohybová reakce na hudbu, ze které je zřejmé emocionální zaujetí.	3
3.	Soustředěná tělesná reakce na hudbu bez výrazného emocionálního zaujetí, nebo byla zřetelná pohybová nápodoba.	2
4.	Pohyb postrádá emocionální zaujetí a není adekvátní k reprodukované hudbě.	1

Tabulka 3- škála pro hodnocení pohybové tvořivosti na skladbu „Zima“ z cyklu „Čtvero ročních období“

Poznámka k celé etapě: Každou činnost dětem jasně pečlivě vysvětlím a za každou činnost děti pochválím. Pohádku dětem přečtu i před spaním, aby si ji lépe zapamatovaly.

4.3.4 Třetí etapa

(běžná vyučovací jednotka)

Cíle:

- instrumentální tvořivost: děti tvořivým způsobem hrají na Orffovy nástroje, hrají na dřívka rytmus a metrum při známé písni
- pěvecká tvořivost: děti tvořivým způsobem volají na sovu
- tvořivost v poslechových činnostech: děti tvořivým pohybem reagují na poslech hudby, reagují na změnu tempa
- rytmická tvořivost: děti improvizují krátký rytmický motiv

Rozvíjené schopnosti: citlivost pro tempo, citlivost pro rytmus, metrum

Organizace: ve třídě se všemi dětmi

Pomůcky: keramická sova, Orffovy hudební nástroje (dřívka), čepice, fotoaparát

A. Pěvecká tvořivost (volání na sovu), (z autorské pohádky pozn. pod čarou č. 66)

Motivace: „*Děti, já jsem byla včera na procházce v lese a představte si, děti, já tam potkala zvířátko, které se za námi včera přišlo podívat. Vzpomene si někdo, co to bylo za zvířátko? Ano, byla to sova. Šeptala mi, jak se jí tu včera líbilo, jestli bych ji nevzala s sebou do školky. (vytahuju za zády sovu přikrytou čepicí) Děti, ale sova spí. Zkusíme ji probudit.*“

Úkol pro děti:

Děti budou vymýšlet, jak můžeme volat na sovu, která bude spát uprostřed kruhu. Text, kterým budou na sovu volat, budou melodizovat. (*Dětem dám krátký námět, který mě na místě napadne.*)

B. Tvořivost v oblasti rytmu (klepání na sovu), (z autorské pohádky pozn. pod čarou č. 66)

Motivace: „*Děti, buďte teď potichoučku, já se podívám, jestli se sova nevzbudila (dívám se pod čepici). Děti, sova se ještě nevzbudila, zkusíme na ni zaklepat. Jak můžeme na sovu zaklepat?*“ (klepeme tleskáním)

Úkol pro děti:

Děti budou mít za úkol zatleskat jakkoli na sovu, která bude v kruhu uprostřed stále spát. Vymyšlený rytmus po každém dítěti zopakují, poté po mě budou ten samý rytmus opakovat všechny děti. Tím v této činnosti procvičím s dětmi i jejich paměť pro rytmus.

C. Instrumentální činnosti (z autorské pohádky pozn. pod čarou č. 70)

(rytmus, metrum, instrumentální tvořivost)

Motivace: Sova, kterou jsme s dětmi probudili voláním a tleskáním, povídá: „*Hũũũ, děti, vy jste šikovné. Umíte také zpívat a hrát na nějaké hudební nástroje?*“

Úkol pro děti:

a) Rytmus, metrum

a. Děti budou zpívat a hrát na Orffovy bicí hudební nástroje (dřívka), budou po mě opakovat rytmus a metrum v písních, které jsou jim dobře známé.

- b. Tvořivost v oblasti rytmu. Děti budou zpívat a hrát na Orffovy bicí hudební nástroje (dřívka) známou píseň bez mé účasti na instrumentální činnosti.

Klasifikace: z této činnosti budu mít pořízen videozáznam, ze kterého budu vyhodnocovat tvořivost v oblasti rytmu každého dítěte podle této, předem stanovené škály.

	popis škály	body
1.	Výjimečná tvořivost v oblasti rytmu doprovázená celým emocionálním prožitkem, zřetelný soulad mezi hudbou a hrou na rytmické hudební nástroje.	4
2.	Nadprůměrný zájem o rytmickou tvořivost, soulad mezi hudbou a hrou na rytmické hudební nástroje, soulad je krátkodobě přerušen.	3
3.	Hra na rytmické hudební nástroje vykazuje občasné nesoulady se zpívanou hudbou a rovněž jsou málo zřetelné tvořivé projevy.	2
4.	Rytmické vyjádření neodpovídá zpěvu, není a neprojevuje se tvořivost.	1

Tabulka 4- škála pro vyhodnocení tvořivosti v oblasti rytmu na známou píseň za doprovodu Orffova bicího nástroje (dřívka)

- b) Instrumentální tvořivost (z autorské pohádky pozn. pod čarou č. 44)

Děti budou vyjadřovat na Orffovy bicí hudební nástroje (dřívka) slova, sousloví, které jim budu zadávat. Zadáám dětem k vyjádření: *zajíček běží pomalu, zajíček běží rychle, zajíček běží potichu, medvěd nahlas chrápe, chumelenice*

D. Citlivost pro tempo (z autorské pohádky pozn. pod čarou č. 59)

Motivace: „*Děti, vidíte, jak venku krásně chumelí? Zahrajeme si také na vločky?*“

Úkol pro děti:

Děti budou ztvárňovat sněhové vločky a poletovat po prostoru třídy za doprovodu zvonkohry. Pokud budu hrát pomalu, vločky budou usínat, pokud budu hrát rychle, vločky budou poletovat.

Poznámka k celé etapě: Každou činnost dětem jasně pečlivě vysvětlím a za každou činnost děti pochválím. Pohádku dětem přečtu i před spaním, aby si ji lépe zapamatovaly.

4.3.5 Čtvrtá etapa

(jednotka s dějovou situací)

Cíle:

- tvořivost v poslechových činnostech: děti tvořivým pohybem reagují na poslech hudby, reagují na změnu tempa, barvu tónu a výšku tónu
- pěvecká tvořivost: děti tvořivým způsobem volají na sovu
- rytmická tvořivost: děti vymýšlejí krátký rytmický motiv při ťukání na sovu
- hudebně pohybová tvořivost: děti znázorňují poletování vloček na hudbu se zimní tematikou

Rozvíjené schopnosti: citlivost pro barvu tónu, citlivost pro výšku tónu, citlivost pro tempo, hudebně pohybová tvořivost, pěvecká tvořivost, rytmické cítění

Organizace: ve třídě se všemi dětmi

Pomůcky: masky pro tři medvědy, maska pro zajíčka, postavený domeček pro medvědy, polštářky, klávesy Yamaha PSR 550, fotoaparát, notebook se zvukovou nahrávkou „Zima“ z cyklu „Čtvero ročních období“ od Antonia Vivaldiho, „Jsme parta správná“ z muzikálu Pomáda

Hudební materiál:

Zvukové efekty (zkratka **E**), které budu pouštět během pohádky na klávesách Yamaha PSR 550:

- Padání vloček - VOICE 597
- Zpěv ranních ptáků - VOICE 667
- Vítr - Pad 13, č. 4
- Stavění domečku - VOICE 568

- Boření domečku - VOICE 697

Skladby k poslechu:

„Zima“ z cyklu „Čtvero ročních období“ od Antonia Vivaldiho [čas od 3:42-4:50]

„Jsme parta správná“ z muzikálu Pomáda

Hudební nástroje pro hudební činnosti zařazené v pohádce: klávesy Yamaha PSR 550, Orffovy bicí hudební nástroje (dřívka)

SCÉNÁŘ

A. Přípravná fáze hudebně dramatické činnosti a motivace

- Do scénáře jsem vybrala některé hudební činnosti z autorského projektu, které jsem s dětmi realizovala v předešlých etapách projektu.
- Uklidíme prostor třídy, ve kterém budeme hrát pohádku, v prostoru zůstane stát jen domeček pro medvědy z molitanových kostek, o jehož stavbu jsem děti poprosila v ranních činnostech vzhledem k dramatické činnosti. Dám někam nenápadně na poličku keramickou sovu, která hraje vedlejší pohádkovou roli v pohádce. Všechny děti si svolám do prázdného prostoru k sobě.
- Motivace: *„Děti, vzpomínáte si na tu pohádku o zajíčkovi Ušáčkovi? Já jsem vám ji zatím pouze četla a povídali jsme si o ní. Vzpomínáte, děti, jak byla zajíčkovi zima, vložky mu pomáhaly stavět domeček a na konci pohádky vyhnaly medvědy, kteří zajíčkovi domeček vždy v noci zbořili? Ale co kdybychom si tuto pohádku zkusili všichni dnes zahrát?“*
- Rozdělím dětem masky, medvědi se schovají do domečku z molitanových kostek “ medvědího brlohu“, zajíček se schová za stromček, vložky se posadí na kraj třídy a pohádka může začít.
- Poznámka ke scénáři: Pohádka bude zakončena s tancem tří hodných medvědů, protože by bylo nepedagogické nechat všechny děti tancovat a tři děti „medvědy“ nechat sedět v domečku.

Zkratka **E** - zvukový efekt/rejstřík/pad

A. Děj

Učitelka: Končil listopad, všechno listů už opadalo, ani jeden stromček neměl na sobě lísteček. Přišla zima. Les se také připravil na zimu. Nebylo vidět skoro žádné zvířátko ani lístečků na stromech. (**E – vítr**) Jen smrčky zůstaly zelené a sem tam bylo slyšet houkání sovy, bručení zdejších medvědů, pípání myšek a praskání zamrzlých větví. Se zimou přišly i první vločky sněhu.

Pohybová reakce na hudbu: skladba „Zima“ z cyklu „Čtvero ročních období“ od Antonia Vivaldiho [čas od 3:42-4:50] (viz pozn. pod čarou č. 46 z autorské pohádky)

Vločky: Na hudbu znázorňují, jak poletují vločky. Poletují po celém prostoru třídy.

Učitelka: Vločky padaly z nebe a poletovaly, až usnuly.

Citlivost pro rozlišování výšky tónu (viz pozn. pod čarou č. 47 v autorské pohádce)

Učitelka: a kde se vzal, tu se vzal, zajíček Ušáček a plakal.

Zajíček: Chodí smutně mezi vločkami a pak se posadí.

Učitelka: Jeho pláč začal probouzet vločky.

Vločky: *Znázorňují probouzení na stoupavou melodii, kterou hrají na klávesy (VOICE 579).* (viz pozn. pod čarou 56 z autorské pohádky)

Učitelka: Když vločky viděly, jak je zajíček smutný, ptaly se ho, proč pláče.

Vločky: Zajíčku, proč pláčeš?

Zajíček: Je mi zima a nemám žádný domeček.

Učitelka: Vločky se rozhodly, že mu pomohou a zazpívají mu hezkou písničku.

Vločky a Učitelka: *Dělají kruh kolem zajíčka, drží se za ruce a zpívají píseň „Zajíček Ušáček“ s textem a melodií dotvořenou ve 2. etapě.* (viz pozn. pod čarou č. 57 z autorské pohádky)

Učitelka: a vločky kolem uplakaného zajíčka staví domeček z polštářků.

Vločky: *Staví domeček kolem zajíčka z polštářků, které mají v MŠ.* (**E – Stavění domečku**), (viz pozn. pod čarou č. 58 z autorské pohádky)

Učitelka: Když mu postavily krásný, teplý domeček, zajíček vločkám poděkoval a usnul.

Zajíček: Děkuji.

Učitelka: I vločky usínaly.

Vločky: *Znázorňují usínání. (E – padání vloček)*

Učitelka: a kde se vzali, tu se vzali, 3 medvědi, kteří nemohli v zimě usnout. A protože neměli zajíčka rádi, zbořili mu celý domeček.

Medvědi: *Vylézají ze svého „medvědího brlohu“, opatrně boří zajíčkoví domeček (E – boření domečku) a vrací se zpět do svého „medvědího brlohu“.* (viz pozn. pod čarou č. 54 z autorské pohádky)

Učitelka: Přišlo ráno, (E- *zpěv ptáků*) zajíček se klepal zimou a plakal. Pláč zajíčka začal probouzet vločky (E – *vítr*).

Vločky: *Znázorňují probouzení na stoupavou melodii, kterou hrají na klávesy (VOICE 579), (viz pozn. pod čarou 56 z autorské pohádky).*

Vločky: Zajíčku, proč pláčeš?

Zajíček: Medvědi mi v noci zbořili domeček.

Učitelka: Vločky se rozhodly, že mu pomohou a zazpívají mu hezkou písničku.

Vločky a Učitelka: *Dělají kruh kolem zajíčka, drží se za ruce a zpívají píseň „Zajíček Ušáček“ s textem a melodií dotvořenou ve 2. etapě.* (viz pozn. pod čarou č. 57 z autorské pohádky).

Učitelka: A vločky kolem uplakaného zajíčka *staví* domeček z polštářků.

Vločky: *Staví domeček kolem zajíčka z polštářků, které mají v MŠ. (E – Stavění domečku), (viz pozn. pod čarou č. 58 z autorské pohádky)*

Učitelka: Když mu postavily krásný, teplý domeček, zajíček vločkám poděkoval a usnul.

Zajíček: Děkuji.

Učitelka: I vločky usínaly.

Vločky: *Znázorňují usínání. (E – padání vloček)*

Učitelka: A kde se vzali, tu se vzali, zase ti 3 medvědi, kteří nemohli v zimě usnout. A protože neměli zajíčka rádi, zbořili mu opět celý domeček.

Medvědi: *Vylézají ze svého „medvědího brlohu“, opatrně boří zajíčkovi domeček (E – boření domečku) a vrací se zpět do svého „medvědího brlohu“.*

Učitelka: Přišlo ráno, (E- *zpěv ptáků*) zajíček se klepal zimou a plakal. Pláč zajíčka začal probouzet vločky (E – *vítr*).

Vločky: *Znázorňují probouzení na stoupavou melodii, kterou hrají na klávesy (VOICE 579).(viz pozn. pod čarou 56 z autorské pohádky).*

Vločky: Zajíčku, proč pláčeš?

Zajíček: Medvědi mi v noci zbořili domeček.

Učitelka: Ale nyní se už vločky rozzlobily na medvědy a začaly lítat po lese.

Vločky: *Znázorňují zlost. (viz pozn. pod čarou č. 62 z autorské pohádky)*

Učitelka: Pak se vločky domluvily, že se půjdou poradit se sovou, která spala na nedalekém stromě.

Vločky: *Hledají sovu, kterou Učitelka před začátkem příběhu ukryje.*

Učitelka: Vločky na sovu volají, klepají, až se jim ji podařilo vzbudit.

Tvořivost v pěvecké činnosti (viz pozn. pod čarou č. 65 z autorské pohádky)

Improvizace v rytmizaci (viz pozn. pod čarou č. 66 z autorské pohádky)

Sova: Hůůůůů, co si přejete, vločky?

Vločky: Medvědi boří zajíčkovi domeček a nevíme si rady. Poradíš nám, prosím, jak máme zajíčkovi pomoci?

Sova: Poradím vám, ale musíte splnit 3 úkoly.

Vločky: Splníme!

Učitelka: *Mluví za sovu a dává dětem 2 až 3 úkoly, které dětem pečlivě a přiměřeně jejich věku vysvětluje.*

1. úkol: **Citlivost pro barvu tónu** (viz pozn. pod čarou č. 72 z autorské pohádky)

2. úkol: **Citlivost pro tempo** (viz pozn. pod čarou č. 59 z autorské pohádky)

3. úkol: **Citlivost pro nedoškálné tóny** (viz pozn. pod čarou č. 71 z autorské pohádky)

Sova: Hũũũũ, úkoly jste dobře splnily, děti. Tak vám tedy poradím. Udělejte zajíčkovi chaloupku ze sněhových vloček, přímo ze sebe, a až přijdou 3 medvědi, postrašte je jako strašidla a vyžeňte je z lesa.

Vločky: *Vločky se tedy hromadí kolem zajíčka a staví mu ze sebe domeček.* (viz pozn. pod čarou č. 76 z autorské pohádky).

Učitelka: Zajíček Ušáček ve vločkové chaloupce usnul, avšak vločky jsou na pozoru a čekají na medvědy.

Učitelka: Medvědi vylézají ze svého domečku a chystají se zbořit domeček zajíčkovi.

Medvědi: *Vylézají pomalu ze svého „medvědího brlohu“ a plíží se k domečku zajíčka Ušáčka.*

Učitelka: Vločky a probuzený zajíček začali medvědy strašit. Napodobovali tygra.

Vločky a Zajíček: *Znázorňují chování a rysy tygrů.* (viz pozn. pod čarou č. 77 z autorské pohádky)

Učitelka: Ale medvědi se nelekli.

Medvědi: *Nebojí se.*

Učitelka: Zajíček a vločky začali napodobovat velké medvědy.

Zajíček a Vločky: *Znázorňují chování a rysy velkých medvědů.* (viz pozn. pod čarou č. 78 z autorské pohádky)

Učitelka: Medvědi se lekli, vzali nohy na ramena a utekli do svého „medvědího brlohu“.

Učitelka: Druhý den ráno se konala velká oslava, a jelikož se medvědi druhý den polepšili a stali se z nich „hodní medvědi“, přišli na oslavu také.

Medvědi, Vločky a Zajíček: Spontánně tancují po celém herním prostoru na skladbu „Jsme parta správná“ z muzikálu Pomáda (viz pozn. pod čarou č. 79 z autorské pohádky)

Učitelka: Večer se vločky s medvědy kolem zajíčka opět schoulily a vytvořily mu teplý domeček. Zajíček si spokojeně spinkal v teplém pelíšku, a jak mu bylo teplo v tak krásné sněhové chaloupce! (viz pozn. pod čarou č. 80 z autorské pohádky)

V této etapě budu u dětí hodnotit stejnou činnost jako v první etapě u bodu –D-. Budu u dětí hodnotit jejich tělesný projev spojený s vyjádřením emocí, které jsou podněcovány témbrovou odlišností hry dvou hudebních nástrojů (klavír, flétna) a to tentokrát v ději příběhu. Hodnocení proběhne pomocí pořízeného videozáznamu a škály, kterou jsem uvedla u této činnosti v první etapě.

4.3.6 Pátá etapa

(jednotka s dějovou situací)

Cíle:

- tvořivost v poslechových činnostech: děti tvořivým pohybem reagují na poslech hudby, barvu tónu a výšku tónu
- pěvecká tvořivost: děti tvořivým způsobem volají na sovu
- rytmická tvořivost: děti vymýšlejí krátký rytmický útvar
- hudebně pohybová tvořivost: děti znázorňují poletování vloček na hudbu se zimní tematikou, spontánně tančí na veselou hudbu
- výtvarná činnost: děti pastelkami kreslí, co se jim v pohádce nejvíce líbilo

Rozvíjené schopnosti: citlivost pro barvu tónu, citlivost pro výšku tónu, hudebně pohybová tvořivost, pěvecká tvořivost, tvořivost v oblasti rytmu, rytmické, metrické cítění

Organizace: ve třídě se všemi dětmi

Pomůcky: velké bílé prostěradlo, tři záclony, umělý stromeček, velký papírový strom, masky pro 3 medvědy, masku pro zajíčka, 25 bílých záclonových masek pro

vložky, klávesy Yamaha PSR 550, flétna, bicí Orffovy nástroje (dřívka), zvonkohra s paličkou, bílé papíry formátu A4 na kreslení, pastelky, fotoaparát, notebook se zvukovou nahrávkou „Zima“ z cyklu „Čtvero ročních období“ od Antonia Vivaldiho, „Jsme parta správná“ z muzikálu Pomáda

Hudební materiál:

Zvukové efekty (zkratka **E**), které budu pouštět během pohádky na klávesách Yamaha PSR 550:

- Padání vloček - VOICE 597
- Zpěv ranních ptáků - VOICE 667
- Vítr - Pad 13, č. 4
- Stavění domečku - VOICE 568
- Boření domečku - VOICE 697

Skladby k poslechu:

- „Zima“ z cyklu „Čtvero ročních období“ od Antonia Vivaldiho [čas od 3:42-4:50]
- „Jsme parta správná“ z muzikálu Pomáda

Hudební nástroje pro hudební činnosti zařazené v pohádce: klávesy Yamaha PSR 550, Orffovy bicí hudební nástroje (dřívka)

A. Dramatizace pohádky

SCÉNÁŘ

A. Přípravná fáze hudebně dramatické činnosti a motivace

- a) Do scénáře jsem vybrala některé hudební činnosti z autorského projektu, které jsem s dětmi realizovala v předešlých etapách projektu.
- b) Uklidíme prostor třídy, ve kterém budeme hrát pohádku, v prostoru zůstane stát jen domeček pro medvědy z molitanových kostek, o jehož stavbu jsem děti poprosila v ranních činnostech vzhledem k dramatické činnosti. Po třídě

rozmístím kulisy zimního charakteru a dám na nějaké místo (na poličku) keramickou nenápadně sovu, která hraje vedlejší pohádkovou roli v pohádce. Všechny děti si svolám do prázdného prostoru k sobě.

- c) Motivace: „*Děti, vzpomínáte si na tu pohádku o zajíčkovi Ušáčkovi? Líbila se vám včera? Chtěly byste si ji, děti, dnes znovu zahrát?*“
- d) Rozdělím dětem masky, medvědi se schovají do domečku z molitanových kostek „medvědího brlohu“, zajíček se schová za stromeček, vložky se posadí na kraj třídy a pohádka může začít.

Zkratka **E** - zvukový efekt/rejstřík/pad

A. Děj

Viz. Čtvrtá etapa.

Změny:

Úkoly, které zadá dětem sova:

1. Tvořivost v oblasti rytmu (*viz pozn. pod čarou č. 70 z autorského projektu*)
2. Citlivost pro nedoškálné tóny (*viz pozn. pod čarou č. 71 z autorského projektu*)
3. Citlivost pro barvu tónu (*viz pozn. pod čarou č. 72 z autorského projektu*)

Výtvarná činnost

Dětem po pohádce rozdám formát A4, pastelky a děti i nakreslí, co se jim v pohádce nejvíce líbilo, co si z pohádky pamatují.

V této etapě budu u dětí hodnotit tyto dvě činnosti:

1. Tvořivost v oblasti rytmu též jako ve třetí etapě bodu - C. a) b.- a tamtéž stanovené škály.
2. Hudebně pohybovou tvořivost též jako ve druhé etapě bodu -E-. a tamtéž stanovené škály.

Vyhodnocení těchto dvou činností proběhne opět na základě videozáznamu.

5 Vyhodnocení projektu a metodické náměty do praxe

Obsahová náplň jednotlivých etap je uvedena ve 4. kapitole. Experimentální vyučování probíhalo ve formě pěti etap, v nichž se prolínaly různé hudební činnosti s důrazem na hudební tvořivost dětí.

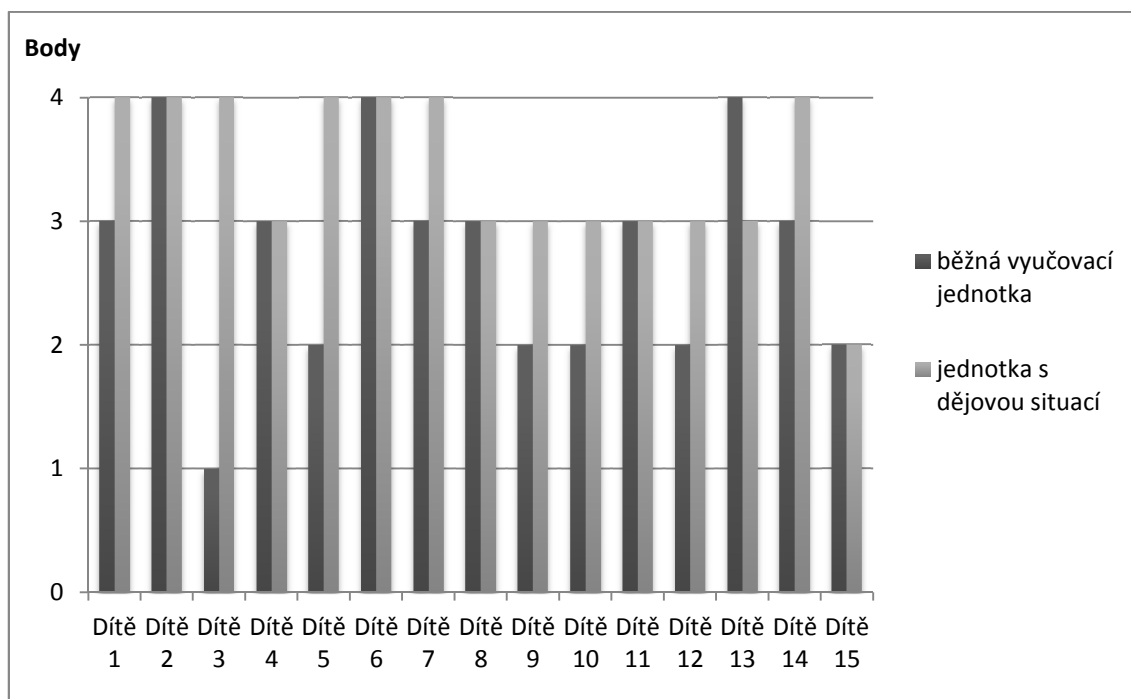
V následující subkapitole budu vyhodnocovat hudební činnosti, které jsem s dětmi realizovala během 5ti-etapového projektu. Dále v kapitole 5 udělám kvalitativní analýzu z rozhovorů s rodiči a z rozhovoru s třídní učitelkou. Tato analýza mi pomůže k hodnocení stanovených hypotéz. První hypotézu vyhodnotím na základě autorského projektu „Chaloupka pod sněhem“, rozhovoru s třídní učitelkou a rodiči. Při vyhodnocování jednotlivých činností, za cílem zjistit výsledek druhé hypotézy, budu klasifikovat neměnný vzorek dětí podle škál uvedených k jednotlivým tvořivým činnostem ve 4. kapitole. Tyto jednotlivé činnosti budu vyhodnocovat na základě videonahrávek pořízených z jednotlivých etap projektu. V závěru praktické části uvedu vlastní poznatky, které jsem měla možnost získat během celého výzkumu, uvedu je v subkapitole 5.4.

5.1 Vyhodnocení experimentu

1. Vyhodnocení pohybové tvořivosti na hudbu „Zima“ z cyklu „Čtvero ročních období“

V této činnosti měly děti tvořivým pohybem znázorňovat poletování vloček. V běžné vyučovací jednotce dosáhly děti celkem 41 bodů, v jednotce s dějovou situací při stejné činnosti dosáhly bodů 51. Kvalita pohybové tvořivosti se v dějové situaci zvýšila o rovných 20%.

Následující graf ukazuje rozdíl výsledků u jednotlivých dětí z běžné vyučovací jednotky a jednotky s dějovou situací při pohybové tvořivosti dětí na hudbu „Zima“ z cyklu „Čtvero ročních období“

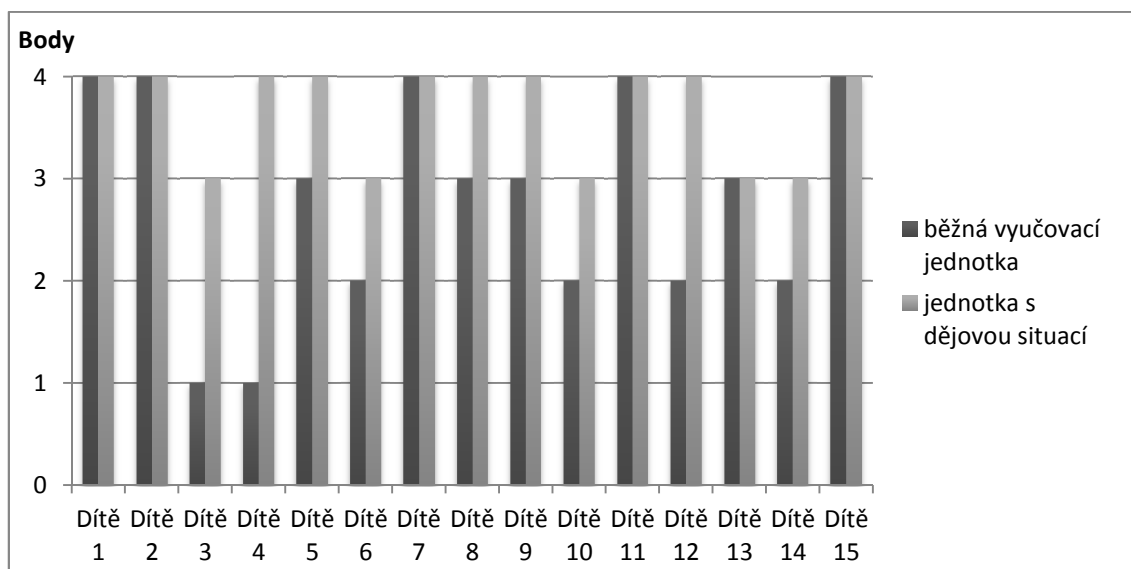

Graf 1 - výsledky pohybové tvořivosti dětí na hudbu „Zima“ z cyklu „Čtvero ročních období“ v běžné vyučovací jednotce a v dějové situaci

2. Vyhodnocení tělesného projevu spojeného s vyjádřením emocí, které jsou podněcovány témbrovou odlišností hry dvou hudebních nástrojů (klavír, flétna).

V této činnosti měly děti tvořivým pohybem reagovat na barvu tónu. Při poslechu klavíru znázorňovaly koťátka, při poslechu flétny poletující vložky. U této činnosti v běžné vyučovací jednotce dosáhly děti celkem 42 bodů, v jednotce s dějovou situací při stejné činnosti dosáhly bodů 55. Kvalita pohybové tvořivosti se v dějové situaci zvýšila o 24%.

Následující graf ukazuje rozdíl výsledků u jednotlivých dětí z běžné vyučovací jednotky a jednotky s dějovou situací při tělesném projevu dětí spojeného s vyjádřením emocí, které jsou podněcovány témbrovou odlišností hry dvou hudebních nástrojů (klavír, flétna).

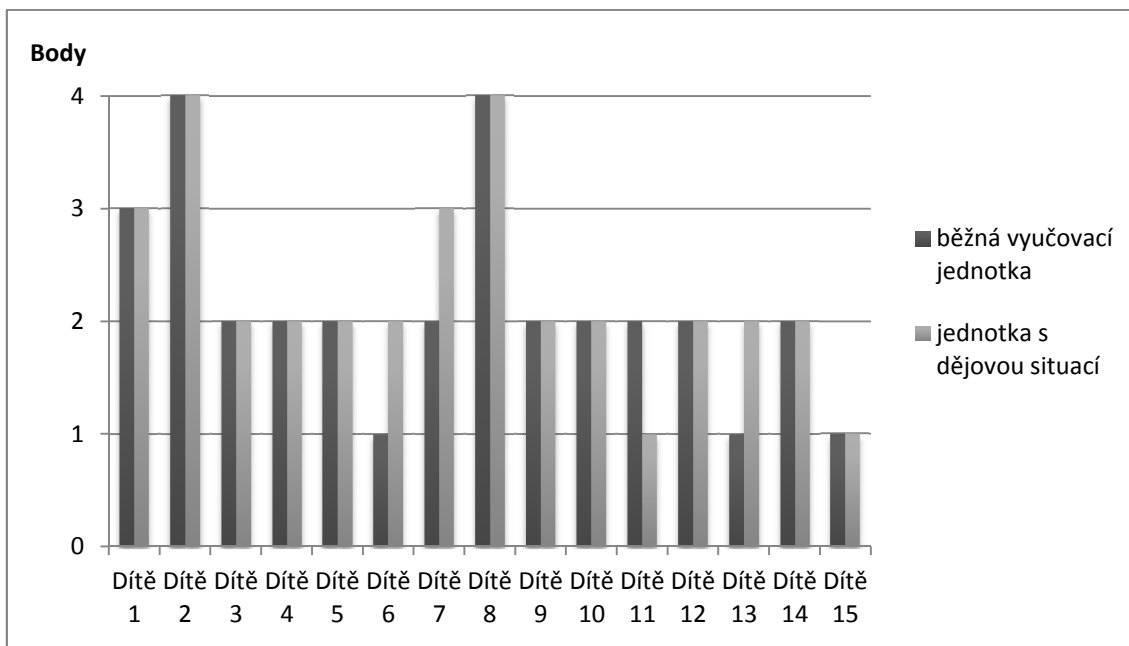
Graf 2 - výsledky tělesného projevu dětí spojeného s vyjádřením emocí, které jsou podněcovány témbrovou odlišností hry dvou hudebních nástrojů (klavír, flétna) v běžné vyučovací jednotce a v dějové situaci

3. Vyhodnocení tvořivosti v oblasti rytmu

V této činnosti byla hodnocena tvořivost v oblasti rytmu. V běžné vyučovací jednotce dosáhly děti celkem 32 bodů, v jednotce s dějovou situací při stejné činnosti dosáhly bodů 34. Kvalita pohybové tvořivosti se v dějové situaci zvýšila o nepatrných 6%.

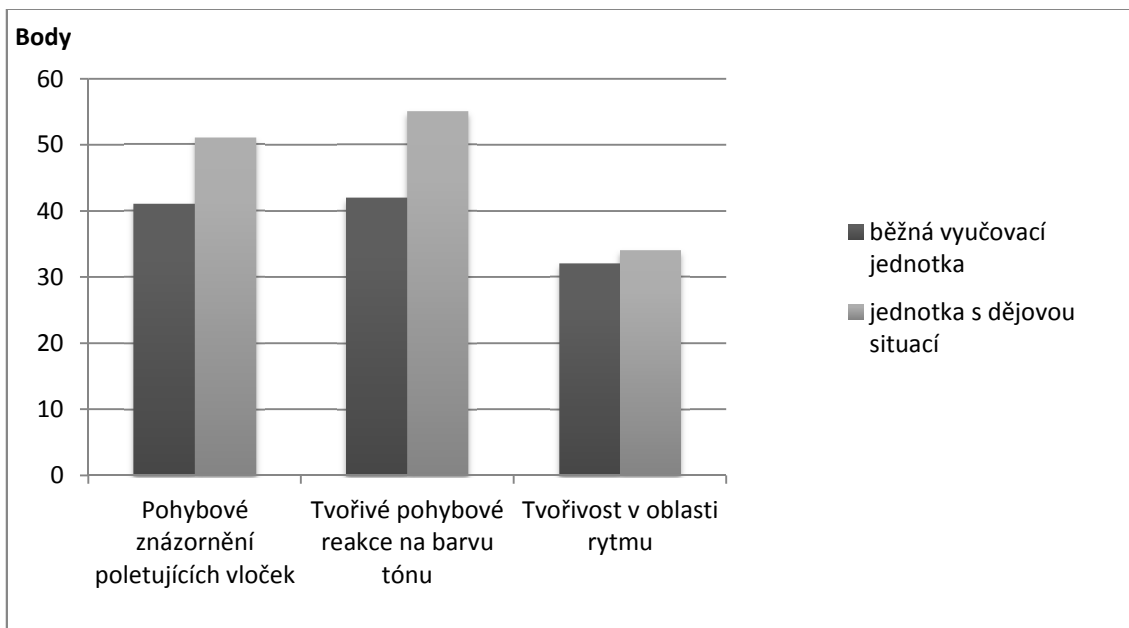
Následující graf ukazuje rozdíl výsledků u jednotlivých dětí z běžné vyučovací jednotky a jednotky s dějovou situací při tvořivosti v oblasti rytmu.

Graf 3 - výsledky tvořivosti dětí v oblasti rytmu v běžné vyučovací jednotce a v dějové situaci

Na závěr přidávám graf všech tří vyhodnocovaných situací z běžných vyučovacích jednotek a jednotek s dějovou situací.

Graf 4 - výsledky všech tří vyhodnocovaných situací v běžných vyučovacích jednotkách i dějových situacích

Závěry z jednotlivých hudebních činností, ve kterých děti mohly projevit svou tvořivost:

1. Poslechové činnosti propojené s pohybovou tvořivostí

V poslechových činnostech, které jsem do projektu zařadila, mohly děti uplatnit své sluchové schopnosti a pohybově tak reagovat na hudbu tvořivým způsobem. Ve většině případů děti správně reagovaly svými tvořivými pohyby na barvu tónu, výšku tónu i sílu tónu.

2. Pěvecké činnosti propojené s tvořivostí

Všechny děti po celou dobu projektu „Chaloupka pod sněhem“ jeví o pěvecké činnosti velký zájem. Při zpěvu za doprovodu klavíru se nadpoloviční většina dětí se udržela po celou dobu v tónině, držela tempo s kolektivem dětí. Bez doprovodu klavíru se stávalo, že některé děti neudržely tempo s celým kolektivem.

Výsledky interpretací z pěvecké tvořivosti (dotvoření melodie a textu k písni „Zajíček Ušáček“, volání na sovu) jsou zařazeny v přílohách T5, T6.

3. Instrumentální činnosti

Všechny děti jeví o instrumentální činnosti zájem, prožívaly při těchto činnostech radost, když dostaly do ruky Orffův hudební nástroj. Rytmus dokázala udržet jen menšina dětí. Metrum bylo pro děti snadnější.

Výsledek interpretace v tvořivosti v oblasti rytmu (klepání na sovu) je v příloze T7.

5.2 Vyhodnocení rozhovoru

1) Kvalitativní analýza rozhovoru s rodiči

Každý rodič mi na všechny otázky odpovídal se zájmem, vstřícností a ochotou. Rozhovory s rodiči jsem uskutečnila první den v týdnu po projektu, v pondělí odpoledne, při vyzvedávání dětí z mateřské školy. Předpokládala jsem, že některé děti se mohou rodičům o projektu rozprávět a projevit své hudební zájmy teprve o víkendu, po celé realizaci projektu. Výzkumný rozhovor jsem realizovala s rodiči, jejichž děti se účastnily projektu alespoň z 80% (4 etap). Těchto dětí bylo 15.

V mé první položené otázce se těsně nadpoloviční počet rodičů (8) shodoval v tom, že si jejich děti doma prozpěvují stále. Často rodiče dětí říkaly: „On/a si doma pořád něco zpívá“. Tyto odpovědi jsem hodnotila podle stanovené škály jako „průměrný zájem“. Druhý, nepatrně nižší počet rodičů (7) mi poskytl informace, že byl u dětí během týdne

realizace projektu vidět zvýšený zájem o hudbu, především prostřednictvím pěveckých projevů, oproti běžné době návštěvy mateřské školy. Pouze jeden rodič mi odpověděl, že se jeho dítě v týdnu nijak hudebně neprojevovalo, neměl čas dítě pozorovat, protože měli náročný týden. U této první otázky mě překvapila a zároveň potěšila odpověď rodiče „I“, který mi i sdělil, že jeho dítě bylo celý týden výrazně veselejší, než kterékoli běžné dny.

Druhá otázka zněla: „Zaznamenaly jste během minulého týdne u svého dítěte nějaké tvořivé reflexe, popřípadě v čem a v jakém smyslu?“ Na tuto otázku mi většina rodičů odpověděla ve smyslu: „On/a doma pořád něco tvoří.“ Tyto odpovědi jsem nejprve zaznamenávala do škály „průměrný zájem“, ale při tvorbě kvalitativní analýzy rozhovoru jsem si následně uvědomila, že odpovědi uvedeného typu nemusely být ani trochu spjaté s realizovaným projektem. To především, když jsem si přečetla odpověď rodiče „N“ - „No, on doma pořád něco kutí, hodně si hraje s legem.“ Uvědomila jsem si, že jsem mohla dát rodičům podotázku: „Zaznamenaly jste u svého dítěte během týdne nějaké tvořivé reflexe v hudební oblasti?“ Nebo jsem mohla zmíněnou podotázku použít jako přímou druhou otázku. Z této špatně položené otázky vyplývá závěr, že jsem odpovědi „On/a doma pořád něco tvoří“ nemohla hodnotit. Poučením do budoucí praxe pro mě je, lépe si promyslet, jak budu pokládat otázky, abych zjistila přesné informace. V této otázce jsem vyhodnotila pouze 6 odpovědí. Dvě z nich měly své místo ve škále „zvýšený zájem“ a čtyři patřily do škály podprůměrného zájmu. Nejvíce mě zaujala odpověď rodiče „P“ – „No, tento týden si doma pořád pískal, až se to nedalo poslouchat.“

Na mou třetí otázku odpověděla velká převaha rodičů (13), že jim děti doma o pohádce s nadšením povídaly, básnily o zajíčkovi, vločkách, které zajíčkovi pomáhaly stavět domeček. Děti povídaly často o tom, kterou pohádkovou postavu by chtěly hrát. Zajímavé zjištění bylo, že děti, které hrály medvědy, říkaly doma rodičům, že by chtěly být medvědem. Naopak některé děti, které si zahrály v pohádce roli zajíčka nebo vloček, chtěly být zajíčky. Překvapila mě odpověď rodiče „I“, který odpověděl: „Zlobila se na babičku, že tu pohádku nezná!“ Tyto všechny odpovědi jsem ohodnotila škálou „zvýšený zájem“. Velmi nízký počet rodičů (2) mi sdělil, že zážitky dítěte z příběhu nebyly ani zvláště výrazné, ani podprůměrné. Byly to odpovědi typu: „Něco o zajíčkovi

povídal.“ Také mě překvapilo, že dítě, které mělo o roli zajíčka zájem do takové míry, že si ho v podstatě „vybrečelo“, doma o pohádce moc nemluvalo, ani se nesvěřilo, že hrálo roli zajíčka. V rozhovoru na tuto druhou otázku mi pouze jeden rodič neodpověděl. Dostala jsem jen tuto odpověď: „No, víte, my jsme měli trochu náročnější víkend.“

Na základě kvalitativní analýzy rozhovoru s rodiči jsem došla k závěru, že během realizace projektu měla necelá polovina dětí zvýšené pěvecké zájmy, jedno dítě i instrumentální. U dvou dětí rodiče konstatovali, že zaznamenaly u dítěte zvýšený zájem v jeho tvořivosti z hudební oblasti. Všem dětem se pohádka líbila, mnoho dětí snilo o některé pohádkové postavě, kterou by si chtěly v pohádce zahrát. Bylo dobré, že jsem rozhovor s rodiči realizovala po víkendu. Můj předpoklad, že se některé dítě může projevit až po celé realizaci projektu, byla správná. Usvědčila mě k tomu odpověď rodiče „J“ – „Moc se mu to líbilo. Až v pátek s tím začal a jel celý víkend!“

2) Kvalitativní analýza rozhovoru s třídní učitelkou

S třídní učitelkou jsem provedla rozhovor před, během i po realizaci projektu.

Vstupní rozhovor mi poskytl informace, že ve třídě probíhají všechny hudební činnosti průběžně. Paní učitelka s dětmi převážně zpívá, někdy využije v hudebních činnostech Orffovy bicí nástroje (dřívka). Hudební činnosti probíhají ve třídě většinou 1x za týden. Hudební diagnostika probíhá pouze v kroužku flétny, který je max. 1x za týden. Čas pro instrumentální tvořivost mají děti spíše jen v ranních činnostech, kdy jim učitelka půjčí některé hudební nástroje (klavír, Orffovy nástroje).

Rozhovorem, který probíhal během realizace projektu, jsem zjistila, že i přes výrazně delší dobu koncentrace v projektu byly děti celou dobu soustředěné, veselé, zaujaté, byly vtaženy do děje. Do všech činností se zapojily všechny děti, včetně těch, které nejeví o hudební činnosti výrazné zájmy. V posledních dvou etapách si učitelka všimla, že pozornost dětí byla vyšší a viděla na dětech větší snahu v oblasti tvořivosti. Během projektu nevznikaly žádné konflikty. V průběhu týdne, kdy byl projekt realizován, učitelka nepostřehla, že by si děti začaly výrazně více prozpěvovat. Zpívaly si tradičně určité děti, které pěvecky vynikají mezi ostatními dětmi ve třídě.

Závěrečným rozhovorem, který jsem uskutečnila týden po realizaci projektu, jsem zjistila, že děti ve třídě neměly před realizací projektu možnost se tvořivě projevit v oblasti hudby do takové míry, jak jim to bylo umožněno v rámci mého autorského projektu „Chaloupka pod sněhem“. Mateřská škola neumožňuje dostatek prostoru pro častější realizaci hudebních činností kvůli mnoha jiným kroužkům a akcím v rámci mateřské školy. Děti byly hudebními činnostmi a zimním příběhem zaujaty, vyžadovaly zpětnou vazbu. Výrazný rozvoj v hudební oblasti nebyl u dětí během týdne zaznamenán, týden je pro výrazný rozvoj podle třídní učitelky krátká doba.

5.3 Vyhodnocení pracovních hypotéz

Znění 1. hypotézy:

Projekt „Chaloupka pod sněhem“ je realizovatelný ve věkově smíšené třídě mateřské školy v průběhu jednoho týdne.

První hypotéza byla ověřena autorským projektem „Chaloupka pod sněhem“ a rozhovorem s třídní učitelkou. Projekt „Chaloupka pod sněhem“ je realizovatelný ve věkově smíšené třídě v průběhu jednoho týdne. Děti byly hluboce vtaženy nejen do dějových situací v dramatizaci zimní pohádky, ale jejich aktivita a soustředěnost přetrvávala i po celou dobu v prvních třech etapách, které byly ve formě běžné vyučovací jednotky. Pozornost udržely i děti, které učitelka v závěrečném rozhovoru označila jako často „nesoustředěné“.

Znění 2. hypotézy:

Hudebně tvořivé nápady dětí jsou častější a kvalitnější, když jsou děti silně motivovány dějovou situací, která tyto tvořivé nápady evokuje.

Tato hypotéza se potvrdila na základě vyhodnocení stejných hudebních činností v běžné vyučovací jednotce a jednotce s dějovou situací podle předem stanovené škály a pomocí pořízených videozáznamů z těchto hudebních činností. Kvalita tvořivých pohybových projevů na hudbu „Zima“ z cyklu „Čtvero ročních období“ v dějové situaci stoupla o celých 20% od běžné vyučovací jednotky. Kvalita tělesného projevu spojeného s vyjádřením emocí, které jsou podněcovány témbrovou odlišností hry dvou hudebních

nástrojů (klavír, flétna) stoupla o 24%. V tvořivosti v oblasti rytmu byl rozdíl v kvalitě při této činnosti pouze nepatrný. V dějové situaci se zvýšil pouze o 6%. Nízký rozdíl procenta v poslední hodnocené činnosti si vysvětluji tak, že na rozdíl od pohybových tvořivých činností, v nichž mohou děti navzájem rychleji kopírovat originální pohybovou tvorbu jiných dětí, nemají děti v předškolním věku možnost kopírovat tvorbu a originalitu od druhých dětí v tvořivosti pro rytmus. Děti podle mého názoru doprovází píseň na Orffův bicí nástroj (dřívka) podle vlastního citu, záleží především i na hudebních vlohách dítěte, hudebním prostředí v jeho rodině i v mateřské škole. Jelikož v této mateřské škole neprobíhají instrumentální činnosti často a z rozhovoru s třídní učitelkou je patrný fakt, že převaha dětí nevyrůstá v podnětném rodinném hudebním prostředí, vysvětluji si tím pak výsledek s nižším počtem bodů v této poslední vyhodnocované činnosti.

5.3.1 Metodické náměty do praxe

Na základě dosavadních pedagogických zkušeností a poznatků získaných během realizace autorského projektu „Chaloupka pod sněhem“, zaměřeného především na tvořivost v různých hudebních činnostech, jsem dospěla k následujícím názorům a závěrům:

- tvořivými schopnostmi je obdařené každé dítě bez okolností na jeho věk, pohlaví, vývojové a psychické zvláštnosti
- míra tvořivých schopností není závislá vždy jen na věku, ale souvisí i s kvalitou podnětného hudebního prostředí v rodině
- děti udrží pozornost při delších časových intervalech řízené hudební činnosti tehdy, když jsou učitelkou během činností silně motivovány
- do činností, jež jsou velice dobře motivovány, se zapojí i nesoustředěné děti
- je důležité, aby učitelka dětem dávala dostatek prostoru pro seberealizaci, prostor pro tvořivost v hudebních činnostech, protože každé dítě má radost ze své vlastní interpretace, zvedá si sebevědomí, když ukáže ostatním dětem, že něco samo vytvořilo

- pokud je učitelka tvořivá, zajistí si i tvořivost svých dětí v mateřské škole, učitelka je velkým vzorem pro děti v předškolním věku
- děti jsou velmi zaujaty novými hudebními činnostmi, které neměly před jejich uskutečněním možnost poznat
- dramatizace pohádky, ve které jsou použity různé zvukové efekty a rejstříky, je pro děti snem, vtahuje je silně do děje
- zvukové efekty a rejstříky během dramatizace pohádky vytváří mezi dětmi příjemnou atmosféru, podporují kolektivní spolupráci v dramatizaci
- zadání tvořivého úkolu musí být dítěti srozumitelně a jasně vysvětleno, pro kvalitní a originální výsledky tvořivosti dětí je důležité dát dětem námět
- zadané tvořivé úkoly by měly být dětem přiměřené
- tvořivost je významnou hodnotou v utváření osobnosti tehdy, když se opírá o kvalitní technické provedení hudebních činností (správná technika držení hudebních Orffových nástrojů, hlasová hygiena, správné dýchání, námět pohybových projevů)
- kvalitní technické provedení hudebních činností a náměty ze strany učitelky jsou předpoklady k tomu, aby na základě těchto zkušeností děti mohly tvořit. Emocionální prožitek z takových činností je pak daleko zřetelnější, než když děti nenaučíme příslušné dovednosti.
- předpokladem pro úspěšnou realizaci projektu je správné metodické vedení ze strany učitelky, dobře promyšlená organizace, promyšlené a pečlivě připravené jednotlivé etapy projektu, silná motivace jednotlivých činností v rámci projektu
- je třeba umožnit dětem prostor pro jejich tvořivost v hudební oblasti ve všech hudebních činnostech (nedávat prostor pro hudební tvořivost např. pouze jen v instrumentálních činnostech), každému dítěti vyhovuje jiné zaměření
- tvořivé činnosti by učitelka neměla využívat jen v hudební oblasti, tvořivost by měla být zahrnuta v činnostech literárních, výtvarných, pohybových, i v dramatizaci

- k tvořivosti v žádném případě dítě nenutíme, tvořivost vychází z jeho spontaneity a vlastního zájmu
- při hodnocení tvořivých projevů dětí je třeba jejich variabilitu nápadů ocenit, pochválit je

V celém projektu „Chaloupka pod sněhem“ jsem mimo dominantní tvořivosti v hudebních činnostech využila tvořivost v literární činnosti, výtvarné a pohybové činnosti, rozvíjela jsem etickou výchovu, povídala jsem si s dětmi o charakteru jednotlivých postav v příběhu, hodnotili jsme situace, které v příběhu nastaly. Propojování různých činností a smyslů a hodnocení etické stránky v jakémkoli příběhu má v předškolním období pro děti velký význam. Je potřeba, abychom u dětí rozvíjeli kladnou etickou stránku a dali jim možnost poznat skutečnost nejen v hudební oblasti. Proto bych chtěla podtrhnout prolínání různých činností během autorského projektu.

Závěr

V praktické části bakalářské práce jsem se věnovala hudební tvořivosti dětí, realizovala jsem s dětmi všechny hudební činnosti, v nichž jsem upřednostňovala především tvořivost. Jak jsem již zmínila v předešlé subkapitole, můj autorský projekt nebyl směřován pouze do oblasti hudby, ale prolínal se s činnostmi literárními, výtvarnými, pohybovými, dále s dramatizací, etickou výchovou. V těchto všech činnostech jsem dětem dala dostatečný prostor pro tvořivost, jež byla hlavním důrazem autorského projektu. Dominancí v autorském projektu byla řada tvořivých činností z oblasti hudby, které jsem s dětmi realizovala nejprve v běžných vyučovacích jednotkách, následně jsem pak zkoumala hudební tvořivost dětí v dějové situaci. Na základě celého výzkumu jsem zjistila, že vtažením dětí do dějové situace, se jejich tvořivost zkvalitňuje a za předpokladu dodržování zásad a uplatňování metod, které jsem zmínila v subkapitole 5.4, se tvořivost dětí může dále rozvíjet.

Všechny poznatky, které jsem během realizace autorského projektu získala, jsou pro mě bohatým přínosem do budoucí praxe v oblasti hudby v mateřské škole. Co přinesl projekt „Chaloupka pod sněhem“ dětem? Děti měly možnost poznat něco, co ve své mateřské škole doposud nepoznaly. Celý týden byl dětem dopřán velký prostor projevit se pohybem, zpěvem, různými myšlenkami, děti měly možnost říci svůj názor, vyjádřit se. Měly možnost příjemně prožít dramatizaci pohádky za doprovodu různých přírodních zvuků a efektů, které se objevují reálně v přírodě i běžných dětských pohádkách v televizi.

Chtěla bych zdůraznit, že vyzdvihuji za nejdůležitější bod v subkapitole 5.4 tvořivé rysy ze strany učitelky, protože učitelka je pro děti vzorem a její tvořivostí budou ovlivňovány do určité míry i děti. A pokud dává dětem v mateřské škole velký prostor pro tvořivost v činnostech hudebních, dopřává tak zároveň dětem možnost projevit se po citové stránce. City má potřebu projevovat každý jedinec již od svého dětství, a proto bych u dětí v předškolním věku neopomíjela každotýdenní realizaci hudebně tvořivých činností, aneb bych se neváhala v mateřské škole často řídit citátem Christopha Willibalda Glucka „Hudba je jedním z nejlepších prostředků k probuzení citů“.

Bibliografie

Publikace

1. BALCÁROVÁ, B. *Integratívna hudobná výchova v predprimárnej a primárnej edukácii*. 1. vyd. Prešov: Prešovská Univerzita, 2010. 172 s. ISBN: 978-80-555-0286-1
2. DRÁBEK, V. *Tvořivost a integrace v receptivní hudební výchově*. Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy. Praha, 1998. 146 s. ISSN 0862-4461.
3. HLAVSA, J. *Psychologické problémy výchovy k tvořivosti*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1981. 239 s.
4. HOLAS, M. *Psychologické základy hudební pedagogiky*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1988. 127 s.
5. HOLAS, M. *Úvod do psychologie hudby: Hudební diagnostika*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1990. 125 s.
6. KURKOVÁ, L. *Dětská tvořivost v hudbě a pohybu*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1981. 101 s.
7. KODEJŠKA, M. *Integrativní hudební výchova dítěte předškolního věku*. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2002. 76 s. ISBN 80-729-0080-3.
8. KODEJŠKA, M., VÁŇOVÁ, H. *Hudební výchova dětí předškolního věku: Hudební schopnosti*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1989. 87 s. ISBN 80-7066-035-X.
9. MAŇÁK, J. *Rozvoj aktivity, samostatnosti a tvořivosti žáků*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta, 1998. 134 s. ISBN 80-210-1880-1.
10. RAKOVÁ, M., ŠTÍPLOVÁ, L., TICHÁ, A. *Zpíváme a tvoříme s malými. :[zpěvník pro předškoláky a žáčky na 1. Stupni základní školy]*. 1. vyd. Brno: Edika, 2012. 144 s. ISBN 978-80-266-0067-1.
11. SEDLÁK, F. *Psychologie hudebních schopností a dovedností*. 1. vyd. Praha: Supraphon, 1989. 258 s. ISBN 80-705-8073-9.
12. SEDLÁK, F. *Úvod do psychologie hudby. 1.: Hudební schopnosti a jejich rozvoj*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1981. 76 s.

13. SPILOVÁ, V., HEJLOVÁ, H. (eds). *Příprava učitelů pro primární a preprimární vzdělávání v Česku a na Slovensku: vývoj po roce 1989 a perspektivy*. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2010. 392 s. ISBN 978-807-2904-860.

14. VÁŇOVÁ, H. *Hudební tvořivost žáků mladšího školního věku*. Praha: Supraphon, 1989. 196 s. ISBN 80-705-8149-2.

Sborníky

15. *Hudba v rozvoji lidské osobnosti: Praha 1976*.

16. *Tvořivost jako základní dimenze moderní hudební pedagogiky. Praha 1992*.

17. *Višegradské semináře. Praha 2008*.

Články

18. VÁŇOVÁ, H. Hudební tvořivost jako vědeckovýzkumný problém. *Hudební výchova*, 1992, roč. 3, č. 1, s. 6-7.

Přílohy

Seznam příloh

A. Tištěné (T)

a. Přílohy rozhovorů (R)

Příloha č. R1: Rozhovor s třídní učitelkou

Příloha č. R2: Rozhovor s rodiči dětí

b. Přílohy nezbytné pro realizaci projektu

Příloha č. T1: Obrázek zajíčka Ušáčka do literární činnosti

Příloha č. T2: Obrázek tří medvědů do literární činnosti

Příloha č. T3: Keramická sova vystupující v příběhu (zde jen na obrázku)

c. Přílohy z realizace projektu

Příloha č. T4: Odpovědi dětí na otázky z literární činnosti

Příloha č. T5: Interpretace dětí z druhé etapy činnosti C.

Příloha č. T6: Interpretace dětí z třetí etapy činnosti A.

Příloha č. T7: Interpretace dětí z třetí etapy činnosti B.

Příloha č. T8: Finální písnička o zajíčkovi Ušáčkovi

Příloha č. T9: Fotografie

Příloha č. T10: Obrázky dětí z výtvarné činnosti

B. Elektronické⁸¹ (E)

a. Přílohy nezbytné pro realizaci projektu

Příloha č. E1: „Čtvero ročních období“ – Antonio Vivaldi

Příloha č. E2: „Jsme parta správná“ - Pomáda

b. Přílohy z realizace projektu

---

⁸¹ Viz. přiložené CD

Příloha č. E3: 18.2. pondělí- Názorná ukázka poletování vložek

Příloha č. E4: 19.2. úterý- Hudebně pohybová tvořivost- znázornění poletování vložek na hudbu

Příloha č. E5: 20.2. středa- Citlivost pro hlasitost

Příloha č. E6: 20.2. středa- Citlivost pro rytmus s názornou ukázkou

Příloha č. E7: 20.2. středa-Citlivost pro tempo

Příloha č. E8: 20.2. středa- Pěvecká tvořivost

Příloha č. E9: 20.2. středa-Rytmická tvořivost-klepání na sovu

Příloha č. E10: 20.2. středa-Tvořivost v oblasti rytmu

Příloha č. E11: 21.2. čtvrtek- Citlivost pro barvu tónu

Příloha č. E12: 21.2. čtvrtek-Kolektivní spolupráce za doprovodu hudby

Příloha č. E13: 21.2. čtvrtek-Rytmická a pěvecká tvořivost

Příloha č. E14: 22.2. pátek- Citlivost pro barvu tónu

Příloha č. E15: 22.2. pátek-Citlivost pro výšku tónu

Příloha č. E16: 22.2. pátek- Hudebně pohybová tvořivost - poletování vložek na hudbu

Příloha č. E17: 22.2. pátek-Instrumentální tvořivost

Příloha č. E18: 22.2. pátek-Krátký úryvek z pohádky

Příloha č. E19: 22.2. pátek-Medvědi boří domeček zajíčkovi

Příloha č. E20: 22.2. pátek-Vložky staví ze sebe zajíčkovi domeček, straší medvědy

Příloha č. E21: 22.2. pátek-Spontánní reakce na hudbu –„Jsme parta správná“ – Pomáda

C. Evidenční list

Přílohy

Příloha č R1

Záznam rozhovoru s třídní učitelkou

Tazatel: Kateřina Vaňátková

Dotazovaný: paní učitelka MŠ, v jejíž třídě jsem realizovala svůj projekt

Vstupní rozhovor před realizací projektu

T: Jaké hudební činnosti probíhají ve třídě?

D: Všechny stejně, děláme to s dětmi průběžně, většinou 1x týdně.

T: Děláte hudební diagnostiku dětí?

D: Jenom na flétně, Katko, flétnu mají 1x týdně, když do toho nepříjde něco jiného.

T: Dáváte dětem v hudební oblasti dostatek času pro tvořivost?

D: Dáváme, často v instrumentálních činnostech. Vždy při ranních činnostech malé skupince na určitý stopnutý čas půjčím nějaké nástroje, aby si s nimi mohli děti hrát.

T: (doplňující otázka) Jaké nástroje dětem v ranních činnostech půjčujete?

D: Elektrické piano, některé Orffovy hudební nástroje.

T: (doplňující otázka) Dáváte čas dětem pro tvořivost během řízených hudebních činností?

D: Většinou je nechám spíše s nástroji hrát si ráno, v řízených činnostech tvořivost moc neprobíhá, já na klavír nehraji, jen zpívám, s dětmi tedy pouze zpívám, jen někdy použiji s dětmi při hudebních činnostech dřívka.

T: Jsou ve třídě děti, které neprojevují zájem o hudební činnosti, nebo se zapojují méně často, než ostatní děti?

D: *Je tady taková třetina dětí, které o hudební činnosti nejeví moc zájem, ale snažím se co nejvíce motivovat a ony alespoň s námi u té činnosti vydrží. Jsou tady asi jen 3 děti, které se v těch hudebních činnostech projevují výrazněji.*

Rozhovor s během realizace projektu

T: Byla doba koncentrace ve srovnání s jinými činnostmi delší?

D: *Měly jste to delší, takhle dlouhé dramatizace neděláme, to tady nikdy nebylo.*

T: Zapojily se do poslechových činností i děti, které obvykle nejeví o poslechové činnosti zájem?

D: *Ano, Katko, to jsi sama přece viděla, jak je to zaujalo.*

T: Zapojily se v projektu do pěveckých činností i děti, které obvykle nezpívají?

D: *Ano, všechny děti se zapojily, i ti, co zvlášť pěvecky nevynikají.*

T: Zapojily se v projektu do instrumentálních činností i děti, které obvykle nejeví zájem o instrumentální činnosti?

D: *Ano, všechny děti měly zájem, viděla jsem na nich, jak je to moc bavilo.*

T: Zapojily se v projektu do hudebně pohybových činností i děti, které obvykle nejeví zájem o hudebně pohybové činnosti?

D: *Ano, Katko, všechny děti z toho byly nadšené.*

T: Zpozorovala jste na dětech, zda se projevovaly tvořivě při dramatizaci pohádky více, než v prvních 3 dnech, kdy probíhal projekt ve formě běžné řízené činnosti?

D: *Řekla bych, že se projevovaly určitě více. Na dětech byla vidět i větší snaha, byly dějem pohlcené, především tím, že si jim pouštěla ty různé zvuky, to tady nikdy nezažily.*

T: Co vás překvapilo?

D: *Překvapilo mě, že přesto, jak byl ten příběh dlouhý, tak byly celou dobu soustředěné, zajímalo je to, byly vtažené do toho příběhu, spolupracovaly s tebou.*

T: Vznikaly během projektu nějaké konflikty?

D: *Ne, nevznikaly.*

T: Prozpěvovaly si děti v průběhu týdne častěji, než v předchozích týdnech?

D: *Katko, to nevím, tady si zpívají ale většinou určité děti, to je ta (Dítě 2), která je hlasově nejvýraznější, to jsi postřehla. Potom ten (Dítě 11), ale je stále nesoustředěný. Snad jen tyto 2 děti vyrůstají trošku v hudební rodině a od ostatních dětí se tu v hudebních činnostech trochu liší, ale ostatní děti jsou na tom průměrně, některé podprůměrně.*

Závěrečný rozhovor po realizaci projektu

T: Viděla jste na dětech nějaký výrazný rozvoj během týdne?

D: *Ne, Katko, týden je krátká doba.*

T: Byly děti příběhem zaujaty, bavily je jednotlivé hudební činnosti?

D: *Ano, to jsi přece sama viděla, děti byly celý týden veselé, bavilo je to, byly zaujaté příběhem. Dokonce si viděla, že i ty děti, které jsou takové nesoustředěné a aktivnější, třeba ten náš (Dítě 12), nebo (Dítě 13), že u toho vydržely a bavilo je to. Pořád se pak také děti ptaly, kde je Katka, kdy zase s budou hrát tu pohádku.*

T: Dáváte dětem prostor pro hudební tvořivost v činnostech, které jsem s dětmi dělala v týdnu realizovaného projektu?

D: *Ve všech takhle ne, spíše v těch poslechových.*

T: Dáváte dětem i takový prostor pro hudební tvořivost, jako jsem jim dávala v rámci realizovaného projektu já?

D: *Tak velký prostor pro tvořivost děti nemají, viděla jsem něco tak velkého poprvé, děti mají v týdnu hodně kroužků, tento týden byl výjimkou, že nic neměly a takové věci bychom tady s dětmi nestíhali.*

Příloha č. R2

Záznam rozhovoru s rodiči

Otázky:

1. Zda zaznamenaly u dětí zajímavý posun v oblasti jejich hudebního projevu, jestli doma tento týden více zpívaly a mluvily, zda se doma na pohádku nějak připravovaly.
2. Jestli zaznamenaly v dnech projektu "Chaloupka pod sněhem" nějaké tvořivé reflexe, popřípadě v čem a v jakém smyslu.
3. Zda děti vyprávěly o svých zážitcích z pohádky, zda upozorovali na dětech více hudebních a dramatických zájmů nebo etickou reflexi vycházející z obsahu pohádky.

Odpovědi rodičů k jednotlivým otázkám:

A. Rodič

ad 1) *„O zajíčkovi povídala i babičkám, i mi zpívala o víkendu pořád nějakou písničku o zajíčkovi pořád dokola.“*

ad 2) *„Ona doma pořád něco vymýšlí.“*

ad 3) *„Pohádku nám doma vyprávěla a chtěla být zajíček.“*

B. Rodič

ad 1) *„....(chvilé zamyšlení)...ano, možná ano, přišla mi mnohem veselejší tento týden, více si zpívala při hraní, začala i více malovat, změnu jsem postřehla.“*

ad 2) „*Asi ano, tento týden se víc projevovala snad ve všem. Hrála doma na dětský klavírek a zpívala.*“

ad 3) „*Vyprávěla o zajíčkovi od začátku týdne, pohádka se jí moc líbila, vyprávěla mi ji. Přišlo mi, že byla tento týden o dost veselejší, než kdy jindy. A také je prý ve třídě nějaká nová krásná a hodná paní učitelka.*“

C. Rodič

ad 1) „*Ona si doma zpívá něco pořád. O pohádce se mi párkrát zmínila.*“

ad 2) „*To asi ne*“

ad 3) „*Jo, povídala jednou něco doma o nějakých vločkách a zajíčkovi, že hrála pohádku.*“

D. Rodič

ad 1) „*Jo, zpívala tento týden dost často, pořád. O zajíčkovi povídala každý den. Zpívala mi doma o něm nějakou písničku.*“

ad 2) „*No, spíš bych řekla, že doma pořád něco tvoří, ale že by byla výrazná změna, to nějak ne.*“

ad 3) „*To teda povídala. Celý týden mluvila jen o zajíčkovi a nějakých vločkách, jak mu pomáhaly a že stavěly domeček.*“

E. Rodič

ad 1) „*Ano, vyprávěla o zajíčkovi babičce i dědovi, zpívala si doma pořád, jako vždy.*“

ad 2) „*Ona pořád doma něco vymýšlí.*“

ad 3) „*O zajíčkovi vyprávěla pořád, byla taková veselá, pohádka se jí asi určitě líbila.*“

F. Rodič

ad 1) „*No, doma mi zpívala nějakou písničku o zajíčkovi, možná, že i v tom týdnu si zpívala trochu více, než normálně.*“

ad 2) „*No, ona doma pořád něco vymýšlí.*“

ad 3) „*Ano, to povídala. Ona si hned vše zapamatuje, pak mi doma vše vypráví, ona má dost dobrou paměť skoro na všechno.*“

G. Rodič

ad 1) „*Ano, zpívala si tento týden docela dost. Říkala, že mají ve třídě i novou paní učitelku, která je moc hezká a zpívá s námi.*“

ad 2) „*Tak ona tvořivá je, řekla bych, že pořád tak průměrně asi.*“

ad 3) „*Ano, vyprávěla o zajíčkovi, medvědech a nějakých vločkách, které stavěly domeček. Povídala o tom, že by chtěla hrát jen zajíčka.*“

H. Rodič

ad 1) „*O zajíčkovi vyprávěla, doma si zpívala pořád, jako vždy.*“

ad 2) „*Ona je tvořivá pořád.*“

ad 3) „*O pohádce vyprávěla doma často, i manželovi před spaním a svojí sestřičce.*“

I. Rodič

ad 1) „*No, ona si zpívá pořád, spíše tak průměrně.*“

ad 2) „*Tvořivost jsem u ní neviděla žádnou.*“

ad 3) „*Zlobila se na babičku, že tu pohádku nezná!....(smích)...vyprávěla pohádku pořád dokola.*“

J. Rodič

ad 1) „*Ano, zpíval si, zpíval si pořád u stavebnice a tak různě při hraní, řekla bych, že trochu víc, než kdy jindy.*“

ad 2) „*Řekla bych, že to bylo tento týden jako vždycky, sem tam pořád něco tvoří*“

ad 3) „*Moc se mu to líbilo. Až v pátek s tím začal a jel celý víkend!*“

K. Rodič

ad 1) „*povídal doma o nějakém zajíčkovi a zpíval si o něm u stavebnice, doma si tento týden opravdu hodně zpíval.*“

ad 2) „*On pořád něco tvoří.*“

ad 3) „Povídal pohádku doma nám, i dědovi s nadšením, byl zajíčkem i medvědy hodně zaujatý. Doma si hrál jeden den i na medvěda a postavil si doma bunkr pro medvědy.“

L. Rodič

ad 1) „Spíš tak normálně bych řekla, zpíval si jako vždy.“

ad 2) „To jsem vůbec nepozorovala. To ne.“

ad 3) „No o zajíčkovi doma povídal celý týden, chce být prý medvědem.“

M. Rodič

ad 1) „Ten si doma tento týden pořád něco zpíval, ani nevím co, on si ale pořád doma něco zpívá.“

ad 2) „Nevím, on pořád doma něco dělá.“

ad 3) „Něco o zajíčkovi doma povídal, taky povídal o medvědech.“

N. Rodič

ad 1) „Zpíval si doma jako vždycky, nějaká zvláštní změna nebyla, o pohádce nám hodně povídal.“

ad 2) „No, on doma pořád něco kutí, hodně si hraje s legem.“

ad 3) „Povídal nám pořád o medvědech, a že by chtěl být medvěd, pohádka se mu určitě moc líbila. Prý má i novou hodnou paní učitelku.“

O. Rodič

ad 1) „No, to moc ne.“

ad 2) „.....(maminka kroutí hlavou) ...Nepostřehla.“

ad 3) „No, víte, my jsme měli trochu náročnější víkend.“

P. Rodič

ad 1) „Jo, řekla bych možná, že jo, zpíval si docela často.“

ad 2) „No, tento týden si doma pořád pískal, až se to nedalo poslouchat.“

ad 3) „Říkal nám doma celý víkend o zajíčkovi, vložkách a medvědech. Prý by chtěl být medvědem a těšil se do školky, že bude hrát pohádku.“

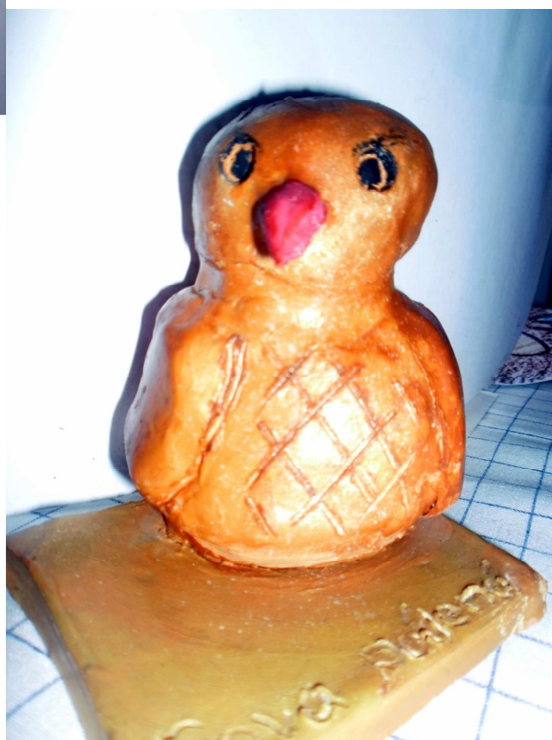
Příloha č. T1: Obrázek zajíčka Ušáčka do literární činnosti

Příloha č. T2: Obrázek tří medvědů do literární činnosti

Příloha č. T3: Keramická sova vystupující v příběhu (zde jen na obrázku)

Příloha č. T4: Odpovědi dětí na otázky z literární činnosti

- Co byste zajíčkovi, děti, poradily, aby mu nebyla zima? (Očekávané odpovědi: „Aby se schoval do domečku, aby si postavil domeček.“)

Odpovědi dětí:

- „Aby si vzal mikinu.“
  - „Aby si postavil domeček.“
  - „Aby si postavil bunkr.“
- Co byste vy, děti, udělaly, aby už medvědi nepřišli? (Očekávané odpovědi: „Vyhнали je, postrašili je“)

Odpovědi dětí:

- „Nějakou past.“
  - „Něco na ně vymyslet.“
  - „Sníst medvědy.“
  - „Vystrašit medvědy.“
  - „Udělat na ně bubáka.“
  - „Udělat na ně bububububu hũũũũ.“
- Co mohla sova vymyslet pro vložky za úkoly? (Očekávané odpovědi: „Aby mu postavili domeček“)

Odpovědi dětí:

- „Udělat jídlo.“
- „Sníst medvědy.“

Příloha č. T5: Interpretace dětí z druhé etapy činnosti C.

Simonka **Anička**
A -by-mu-ne-by-la - zi- ma. A-by-mu-ne-by-la- zi- ma.

Anička **Maruška**
Pro-to-že-by-ly - ho- dné. A-by-mu-ne-by-la- zi- ma.

Davídek
A-by-mu-ne-by-la - zi- ma.

Příloha č. T6: Interpretace dětí z třetí etapy činnosti A.

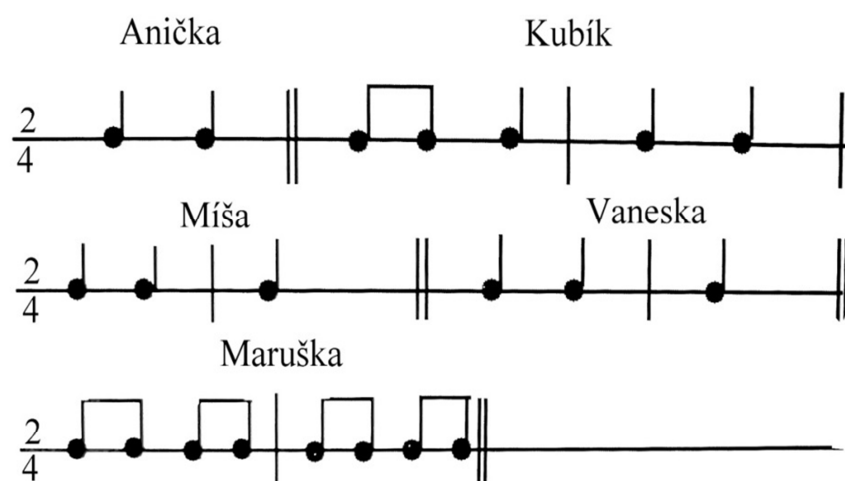
Kubík **Simonka**
So-vič-ko, vstá-vej! So-vič-ko, vstá-vej!

Vašík
So-vič-ko, vstá-vej, so-vič-ko, vstá-vej!

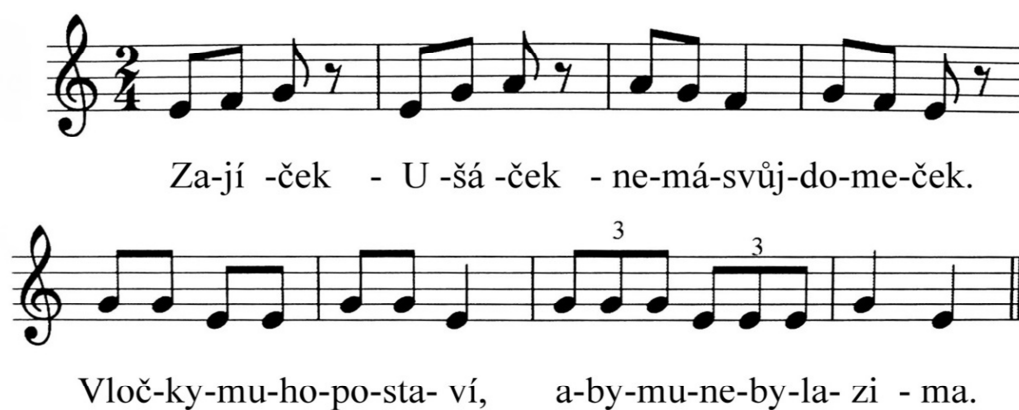
Vaneska **Eliška**
So-vič-ko, vstá-vej! So-vič-ko, vstá-vej!

Maruška
So - vo, vstá - vej!

Příloha č. T7: Interpretace dětí z třetí etapy činnosti B.

Příloha č. T8: Finální písnička o zajíčkovi Ušáčkovi

Příloha č. T9: Fotografie

Obr. 1: Seznámení dětí s pohádkou

Obr 2: Děti znázorňují vložky

Obr. 3: Zajíček usnul v domečku

Obr. 4: Vločky staví zajíčkovi domeček ze sebe

Obr. 5: Citlivost pro barvu tónu

Obr. 6: Vločky straší medvědy

Obr. 7: Medvědí doupě

Obr. 8: Závěrečné kulisy

Obr. 9: Rytmická tvořivost (klepání na sovu –tleskáním)

Obr. 10: Znázorňování poletování vloček

Obr.11: Kulisy

Evidenční list

Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta

M. D. Rettigové 4, 116 39 Praha 1

Prohlášení žadatele o nahlédnutí do listinné podoby závěrečné práce před její obhajobou

Závěrečná práce

Druh práce	
Název práce	
Autor práce	

Jsem si vědom/a, že závěrečná práce je autorským dílem a že informace získané nahlédnutím do zveřejněné závěrečné práce nemohou být použity k výdělečným účelům, ani nemohou být vydávány za studijní, vědeckou nebo jinou tvůrčí činnost jiné osoby než autora.

Byl/a jsem seznámen/a se skutečností, že si mohu pořizovat výpisy, opisy nebo rozmnoženiny závěrečné práce, jsem však povinen/povinna s nimi nakládat jako s autorským dílem a zachovávat pravidla uvedená v předchozím odstavci tohoto prohlášení.

Jsem si vědom/a, že pořizovat výpisy, opisy nebo rozmnoženiny dané práce lze pouze na své náklady a že úhrada nákladů za kopírování, resp. tisk jedné strany formátu A4 černobíle byla stanovena na 5 Kč.

V Praze dne .....

Jméno a příjmení žadatele	
Adresa trvalého bydliště	

.....

Podpis žadatele

Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta

M. D. Rettigové 4, 116 39 Praha 1

Prohlášení žadatele o nahlédnutí do listinné podoby závěrečné práce

Evidenční list

Jsem si vědom/a, že závěrečná práce je autorským dílem a že informace získané nahlédnutím do zveřejněné závěrečné práce nemohou být použity k výdělečným účelům, ani nemohou být vydávány za studijní, vědeckou nebo jinou tvůrčí činnost jiné osoby než autora.

Byl/a jsem seznámen/a se skutečností, že si mohu pořizovat výpisy, opisy nebo rozmnoženiny závěrečné práce, jsem však povinen/povinna s nimi nakládat jako s autorským dílem a zachovávat pravidla uvedená v předchozím odstavci tohoto prohlášení.

Poř. č.	Datum	Jméno a příjmení	Adresa trvalého bydliště	Podpis
1.				
2.				
3.				
4.				
5.				
6.				
7.				
8.				
9.				
10.				